



VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS

DOVILĖ GAVELYTĖ
BALTŲ KALBOTYRA

Manipuliatyvinės ir kauzatyvinės konstrukcijos lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose
Magistro darbas

Darbo vadovas prof. dr. Jurgis Pakerys
Darbo konsultantė asoc. prof. Ilze Lokmane

Vilnius
2026

Dovilė Gavelytė, *Manipuliatyvių ir kauzatyvių konstrukcijos lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose*. Magistro darbas, vadovas prof. dr. Jurgis Pakerys, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, 2026, 54 psl.

Raktiniai žodžiai: manipuliatyvinės konstrukcijos, kauzatyvinės konstrukcijos, perifrastiniai kauzatyvai, komplementacija, lietuvių kalba, latvių kalba, lyvių kalba, estų kalba.

Anotacija

Magistro darbe tiriamos kauzatyvinės ir kitos manipuliatyvių veiksmažodžių konstrukcijos šiuolaikinėse lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose. Analizuojamos ir sugretinamos konstrukcijų sintaksinės struktūros ir kauzatyvinių veiksmažodžių funkcijos sakiniuose.

Turinys

Įvadas.....	5
1. Teoriniai pagrindai	8
1.1. Konstrukcijos su manipuliatyviaisiais veiksmažodžiais	8
1.2. Konstrukcijos su kauzatyviniais veiksmažodžiais	11
1.3. Manipuliatyvų ir kauzatyvų lyginimas	16
1.4. Manipuliatyvinės ir kauzatyvinės konstrukcijos istoriniu aspektu	18
2. Lietuvių kalbos manipuliatyvų ir perifrastinių kauzatyvų tyrimas.....	20
2.1. Lietuvių kalbos manipuliatyvinės konstrukcijos	20
2.1.1. Konstrukcijos su <i>drausti</i> ir <i>uždrausti</i>	20
2.1.2. Konstrukcijos su <i>įsakyti</i>	20
2.1.3. Konstrukcijos su <i>liepti</i>	20
2.1.4. Konstrukcijos su <i>prašyti</i>	21
2.1.5. Apibendrinimas	22
2.2. Lietuvių kalbos perifrastiniai kauzatyvai.....	22
2.2.1. Konstrukcijos su <i>duoti</i>	22
2.2.2. Konstrukcijos su <i>leisti</i>	22
2.2.3. Konstrukcijos su <i>spausti</i>	22
2.2.4. Konstrukcijos su <i>versti</i> ir <i>priversti</i>	23
2.2.5. Apibendrinimas	24
3. Latvių kalbos manipuliatyvai ir perifrastiniai kauzatyvai	25
3.1. Latvių kalbos manipuliatyvinės konstrukcijos	25
3.1.1. Konstrukcijos su <i>pavēlēt</i>	25
3.1.2. Konstrukcijos su <i>liegt</i> ir <i>aizliegt</i>	26
3.1.3. Konstrukcijos su <i>lūgt</i>	27
3.1.4. Konstrukcijos su <i>likt</i>	28
3.1.5. Apibendrinimas	28
3.2. Latvių kalbos perifrastiniai kauzatyvai.....	28
3.2.1. Konstrukcijos su <i>ļaut</i>	28
3.2.2. Konstrukcijos su <i>laist</i>	29
3.2.3. Konstrukcijos su <i>likt</i>	29
3.2.4. Konstrukcijos su <i>dot</i>	30
3.2.5. Konstrukcijos su <i>spiest</i>	31
3.2.6. Apibendrinimas	31
4. Lyvių kalbos manipuliatyvai ir perifrastiniai kauzatyvai	32
4.1. Lyvių kalbos manipuliatyvinės konstrukcijos	32
4.1.1. Konstrukcijos su <i>käskõ</i>	32

4.1.2. Konstrukcijos su <i>kīeldō</i>	32
4.1.3. Konstrukcijos su <i>pallō</i>	32
4.1.4. Konstrukcijos su <i>pānda</i>	33
4.2. Lyvių kalbos kauzatyvinės konstrukcijos	34
4.2.1. Konstrukcijos su <i>āndō</i>	34
4.2.2. Konstrukcijos su <i>laskō</i>	34
4.2.3. Konstrukcijos su <i>pānda</i>	35
4.2.4. Konstrukcijos su <i>pīkstō</i>	35
4.2.5. Konstrukcijos su <i>vēļō</i>	36
4.2.6. Apibendrinimas	36
5. Estų kalbos manipuliatyvai ir perifrastiniai kauzatyvai	38
5.1. Estų kalbos manipuliatyvinės konstrukcijos	38
5.1.1. Konstrukcijos su <i>kāskima</i>	38
5.1.2. Konstrukcijos su <i>keelama</i>	39
5.1.3. Konstrukcijos su <i>kūsimā</i>	39
5.1.4. Konstrukcijos su <i>paluma</i>	40
5.1.5. Apibendrinimas	40
5.2. Estų kalbos perifrastiniai kauzatyvai	41
5.2.1. Konstrukcijos su <i>andma</i>	41
5.2.2. Konstrukcijos su <i>laskma</i>	41
5.2.3. Konstrukcijos su <i>lubama</i>	42
5.2.4. Konstrukcijos su <i>panema</i>	43
5.2.5. Konstrukcijos su <i>sundima</i>	44
5.2.6. Konstrukcijos su <i>survestama</i>	44
5.2.7. Konstrukcijos su <i>tōukama</i>	45
5.2.8. Konstrukcijos su <i>võimaldama</i>	45
5.2.9. Apibendrinimas	45
6. Manipuliatyvų ir kauzatyvų konstrukcijų gretinimas lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose	46
Išvados	48
Šaltiniai	50
Literatūra	51
Santrauka	54
Summary.....	55

Įvadas

Darbo aktualumas ir naujumas. Kauzatyvai baltų kalbose yra tirti sinchroniniu ir diachroniniu aspektu. Daugiausia tyrinėti 16–17 a. tekstai. Perifrastinių kauzatyvų vartosenai juose daug dėmesio skyrė J. Pakerys (Pakerys, 2017 a, 2017 b). Kiti tyrėjai apžvelgė atskirtų kauzatyvų tipų vartoseną įvairaus laikotarpio tekstuose. A. Holvoetas aprašė istorinį kauzatyvų vartojimą lietuvių kalboje (Holvoet, 2021) ir apžvelgė refleksyvinius kauzatyvus (Holvoet, 2016, 2020). J. Pakerys apžvelgė perifrastines konstrukcijas baltų kalbose (Pakerys, 2016). Lyvių kalbos sintaksines kauzatyvines konstrukcijas aprašė M. Norvik ir J. Pakerys (Norvik, Pakerys 2022). Manipuliatyviųjų veiksmažodžių semantinė grupė šiuolaikinėse lietuvių, lyvių, latvių ar estų kalbose iki šiol tyrinėta nebuvo. Šiuo magistro darbu siekiama plėsti esančias žinias apie kauzatyvinių konstrukcijų vartoseną baltų ir finų kalbose ir į tyrimų lauką įtraukti kitas manipuliatyvines konstrukcijas.

Darbo objektas – sintaksinių manipuliatyvinių ir kauzatyvinių konstrukcijų vartoseną dabartinėse lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose.

Darbo tikslas – ištirti ir palyginti kauzatyvinių ir manipuliatyvinių konstrukcijų vartojimą morfosintaksės lygmeniu lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose.

Darbo uždaviniai:

1. Išskirti pagrindines lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbų kauzatyvines ir manipuliatyvines konstrukcijas pagal pagrindo veiksmažodį;
2. surinkti atsitiktinių sakinių su kiekvienos konstrukcijos pagrindo veiksmažodžiu pavyzdžių imtis iš dabartinės lietuvių, latvių ir estų kalbos tekstų tekstynų ir lyvių kalbos tekstyno;
3. išanalizuoti pavyzdžius pagal pagrindo veiksmažodį;
4. apibendrinti ir palyginti nagrinėtų konstrukcijų vartojimą kalbose.

Tiriamoji medžiaga ir metodai: Tiriami 900 atsitiktinai atrinktų sakinių iš dabartinės lietuvių kalbos tekstyno (DLKT¹). Po 100 su manipuliatyviniais veiksmažodžiais *liepti*, *įsakyti*, *uždrausti*, *prašyti* ir kauzatyviniais *leisti*, *spausti*, *versti*, *priversti*, *duoti*. Iš visų 900 tiriamų sakinių perifrastinių kauzatyvų sakiniai sudarė 257 atvejus, o kitų manipuliatyvų sakiniai – 297 atvejus. Tekstynėse ieškota visų asmenuojamųjų veiksmažodžių formų, iš sudaryto sąrašo po 100 atsitiktinių pavyzdžių išrinkta naudojantis atsitiktinių skaičių generatoriumi.

Tiriami 900 sakinių iš dabartinės latvių kalbos tekstyno (LVK2022²), po 100 su manipuliatyviniais veiksmažodžiais *pavēlēt* ‘liepti’, *liegt* ‘drausti’, *aizliegt* ‘uždrausti’, *lūgt* ‘prašyti’ ir kauzatyviniais *ļaut* ‘leisti’, *likt* ‘versti, liepti’, *laist* ‘leisti’, *spiest* ‘spausti’, *dot* ‘duoti’. Iš atrinktų kiekvieno žodžio vartosenos pavyzdžių rankiniu būdu atrinkti sakiniai su visų tipų

¹ <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/>.

² <https://korpuss.lv/id/LVK2022/>.

manipuliatyvinėmis konstrukcijomis. Iš visų 900 eilučių atrinkti 221 permissyvinis ir faktityvinis kauzatyvas ir 230 kitų manipuliatyvų.

Tiriami 1200 sakinių iš dabartinės estų kalbos tekstyno (Estonian NC 2021³), po 100 su manipuliatyviniais veiksmažodžiais *käskima* ‘įsakyti’, *keelama* ‘drausti’, *paluma* ‘prašyti’, *küsimä* ‘klausti, prašyti’, ir kauzatyviniais *laskma* ‘leisti’, *lubama* ‘leisti’, *võimaldama*, *sundima* ‘versti’, *survestama* ‘spausti’, *panema* ‘versti’, *andma* ‘duoti’, *tõukama* ‘stumti’. Atsitiktinei atrankai pasitelkta *Sketch Engine* atsitiktinės imties funkcija. Tarp visų 1200 sakinių rastos 295 kauzatyvinės konstrukcijos ir 145 kitos manipuliatyvinės konstrukcijos.

Tiriami 607 sakiniai iš lyvių kalbos tekstyno *livonian.tech*⁴, po 100 su manipuliatyviniais veiksmažodžiais *pānda* ‘liepti, versti’, *kīeldō* ‘drausti’, *pallō* ‘prašyti’ ir kauzatyviniais *laskō* ‘leisti’ ir *andō* ‘duoti’. Kitų ieškotų veiksmažodžių *vēļō* ‘leisti’ rasta tik 22 pavartojimai, o *pīkstō* ‘spausti’ – tik 85. Manipuliatyvinio veiksmažodžio *kāskō* ‘liepti’ tekстыne nerasta. Tyrimui naudoti duomenys iš tekstyno, sukurto mašininio vertimo priemonės mokymui. Tekstyną sudaro sakinių pavyzdžiai iš lyvių-latvių-estų žodyno, Kōrli Staltēs elementoriaus, poezijos antologijos „Trillium“, Latvijos Respublikos Konstitucijos vertimas į lyvių kalbą, Lyvių instituto *Facebook* paskyros įrašai, mokslinių straipsnių santraukos ir tekstai iš internetinio lyvių kultūros, kalbos ir istorijos portalo *livones.net*. Paieška tekстыne atlikta naudojantis programa *Antconc*. Ieškota visų veiksmažodžių *kāskō*, *pānda*, *kīeldō*, *pallō*, *laskō*, *andō*, *vēļō*, *pīkstō* formų. Tipiniai manipuliatyvinių ir kauzatyvinių sintaksinių konstrukcijų veiksmažodžiai atrinkti pagal žodžių semantiką, naudojantis elektroniniu keturkalbiu lyvių-latvių-estų-anglų kalbų žodynu⁵. Žodyne ieškota kitų kalbų kauzatyvinių ir kitų manipuliatyvinių veiksmažodžių atitikmenų. Tekстыne ieškota visų žodžių formų, vėliau medžiaga atrinkta rankiniu būdu. Atmesti sakiniai su homoformomis (pavyzdžiui, *kīeldō* gali būti ir veiksmažodžio reikšme ‘drausti’ bendratis, ir daiktavardžio *kēļ* ‘liežuvis; kalba’ partityvo forma) bei sakiniai, kuriuose šie veiksmažodžiai pavartoti kita reikšme.

Tiriamieji veiksmažodžiai pasirinkti remiantis darbo autorės kalbų mokėjimu, kitus kauzatyvų ir manipuliatyvų tyrimus ir juose tiriamų veiksmažodžių atitikmenis dvikalbiuose žodynuose. Veiksmažodžiai tyrimui pasirinkti tik kiekvienos kalbos žodynuose pastebėjus manipuliatyviąją arba kauzatyvinę reikšmę.

Iš išrinktų tekstyno eilučių manipuliatyvų sintaksinės konstrukcijos atrinktos pagal sakinio komplementaciją – bendratimi, supynu arba komplementiniu finitiniu sakiniu išreikštą subjekto siekiamą atlikti veiksmą.

³ <https://www.sketchengine.eu/estonian-national-corpus/>.

⁴ Rikters, Matīss, Tomingas, Marili, Tuisk, Tuuli, Ernštreits, Valts ir Fishel, Mark. *liv4ever v1*. <https://opus.nlpl.eu/datasets/liv4ever/>.

⁵ Ernštreits, Valts (red.), Viitso, Tiit-Rein, Vāvere, Signis, Damberg, Pētōr, Kurpniece, Milda, Balodis, Uldis, Tuisk, Tuuli, Kūla, Gīta, Tomingas, Marili, Soosaar Sven-Erik, Sedláčková, Anna ir Jurgenskis, Toms 2024, *Livonian lexicographic database*, Rīga: University of Latvia Livonian Institute. <https://livonian.tech/>.

Analizuojant medžiagą taikytas kiekybinis ir kokybinis metodas.

Darbo struktūra: darbą sudaro dvi dalys: teorinė ir tiriamoji. Teorinėje dalyje aprašomos manipulytyvinės konstrukcijos įvairiose kalbose, išskiriami jų tipai, aprašoma jų raida. Tiriamojoje dalyje aptariama manipulytyvinių ir kauzatyvinių sintaksinių konstrukcijų vartoseną dabartinėse lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose. Darbo pabaigoje apibendrinami tyrimo rezultatai, pateikiamos išvados.

1. Teoriniai pagrindai

1.1. Konstrukcijos su manipuliatyviaisiais veiksmažodžiais

Manipuliatyvinės sintaksinės konstrukcijos nurodo situacijas, kuriose vienas veikėjas bando daryti įtaką kito situacijos dalyvio veiksams. Manipuliatyvai (angl. *manipulatives*) yra sakinio predikatai, kurie nurodo šį ryšį tarp abiejų situacijos dalyvių. Kaip atskirą veiksmažodžių grupę anglų kalboje manipuliatyvus išskyrė T. Givonas. Tipiškai manipuliatyvų sakiniai išskiriami pagal gyvus situacijos dalyvius, nes į šią grupę įtraukiami kalbėjimo veiksmažodžiai, nusakantys žodinį liepimą arba draudimą, tačiau kai kurie autoriai į manipuliatyvų grupę įtraukia visus priežastingumą nurodančius predikatus. Pagal Givoną, manipuliatyvo sakinį sudaro manipulatorius – agentas, kuris yra žmogus ir bando paveikti kito – manipuluojamojo žmogaus veiksmus. Sakinyje manipulatorius išreikštas subjekto, manipuluojamasis asmuo – tiesioginio objekto, o veiksmas, atlikimas manipuluojamojo asmens, – nefinitinio komplemento pozicijoje (Givon 1993: 132).

Kalbose, neskiriančiose nefinitinių veiksmažodžio formų, manipuliatyvo komplementas gali būti reiškiamas kitaip, pavyzdžiui, optatyvu:

- | | | | |
|--|-----|-----|--------------------|
| (1) nahuatlių ni-mits- ĀĀlawtia | [in | mā | ši-k-čīwa] |
| 1SG.N-2SG.A-klausti | DET | OPT | 2.IMP-3SG.A-daryti |
| ‘Prašau tavęs tai padaryti’ | | | |

(Stiebels 2007: 28)

Manipuliatyvieji predikatai skirstomi pagal manipuluojančiojo asmens sėkmę. Ją nurodo manipuliatyviojo predikato leksinė reikšmė. Pagal ją gali būti išskiriami sėkmingos arba nesėkmingos manipuliacijos sakiniai. Pavyzdžiui, sakinyje *Mama privertė vaiką susitvarkyti kambarį* yra sėkmingos manipuliacijos pavyzdys, tai įrodo sakinio testas:

- (2) *Mama vertė vaikui susitvarkyti kambarį, bet jie jo nesusitvarkė.*
**Mama privertė vaikus susitvarkyti kambarį, bet jie jo nesusitvarkė.*

Panašiai yra ir pavykusio draudimo sakinyje, pavyzdžiui:

- (3) anglų *She **prevented** him from selling the house.*
‘Ji neleido jam (padarė taip, kad negalėtų) parduoti namo’

(Givon 1993: 133)

Atvejai, kuomet siekiamo atlikti veiksmo baigtis nenusakyta, vadinami manipuliacijos arba atgrasymo bandymais (angl. *attempted manipulation, attempted dissuasion*). Pavyzdžiui, *Ji **prašė** atsiųsti laišką* – laiškas nebūtinai buvo atsiųstas, arba *Ji **draudė** skaityti laišką* – draudimas galėjo būti nepaisomas.

Siekiamo veiksmo atlikimo sėkmė kalbose gali būti žymima gramatiškai, pavyzdžiui, lango kalbos manipuliatyvų sakiniuose komplementuose atliekamą veiksmą nusakanti forma priklauso

nuo veiksmo baigties: subjunktyvas (su komplementiniu jungtuku), jei yra galimybė siekiamam veiksmui neįvykti, žr. (3), indikatyvas (be komplementinio jungtuko), jei siektas veiksmas būtinai atliekamas, žr. (4):

(4) langų *Dákô* *òdìò* *lócá* *nî* *òtét* *kwerí*
moteris spaudė-3SG vyras COMP nukalė-3SG-SJUNCT kauptukas
‘Moteris spaudė (vertė) vyrą nukalti kauptuką’

(5) langų *Dákô* *òdìò* *lócá* *òtètò* *kwerí*
moteris spaudė-3SG vyras nukalė-3SG-INDIC kauptuką
‘Moteris spaudė (vertė) vyrą; jis nukalė kauptuką’, t. y. ‘Moteris privertė nukalti kauptuką’

(Noonan 2007)

Pasak M. Noonano, manipulytīvų sąvoka apima tiesioginės kauzacijos ir permissyvo predikatus. Priežasties ir pasekmės ryšys reikalauja chronologinės sekos nurodymo, todėl manipulytīviesiems predikatų komplementams būdinga redukuota argumentų struktūra, informacija apie siekiamą veiksmą numanoma pagal pagrindinio sakinio veiksmožodžio komplementus. Komplementinio veiksmo subjektas gali būti praleistas, nes atitinka pagrindinio veiksmožodžio veiksmo gavėją (manipuliuojamąjį), todėl pats veiksmas gali būti nusakomas bendratimi (Noonan 2007), pavyzdžiui:

(6) Langų *Juan* *le* *dejó* *armar-la*
Jonas jam leisti-3SG sudėti-INF-jį
‘Jonas leido jam jį sudėti.’

Kalbose, kuriose subjektas įvardijamas kaip komplementas, vietoje bendraties gali būti vartojami kiti sakininiai komplementai, pavyzdžiui, subjunktyvas. Panašiai manipulytīvo komplementai gali būti reiškiami ir lietuvių kalboje, kai vartojama bendraties forma arba sakinio komplementas su tariamąja nuosaka. Pavyzdžiui:

(7) a. *Pranešėjas prašo* [susilaikyti dėl balsavimo]
b. *Savivaldybių komisija prašo*, [kad visos frakcijos pateiktų savo kandidatus]

(DLKT)

Antrojo pavyzdžio komplementas – dalykų padėties sakiny, todėl jo predikatas išreikštas tariamąja nuosaka.

Pagal subjekto siekį gali būti išskirti dviejų rūšių manipulytīvai – liepimo ir draudimo. Pirmojo tipo manipulytīvų subjektas siekia, kad koks nors veiksmas būtų įvykdytas, o antrojo – kad jis būtų neįvykdytas. Paprastai tai parodo manipulytīvio veiksmožodžio semantika. Pavyzdžiui, *Karalius įsakė sodinti gėlynus* ir *Karalius uždraudė sodinti gėlynus*.

Manipuliatyvai įprastai reiškiami perifrastiškai, nes pagal apibrėžtį reikalauja kelių situacijos dalyvių ir dar vieno veiksmo nusakymo. Dėl to manipuliatyvieji sakiniai gali būti skiriami pagal sakinio argumentų raišką:

(8) a. Tranzityvus *want*: *He wanted a new car*

‘jis norėjo naujo automobilio’

b. Modalumo reikšmės *want*: *He wanted to leave*

‘jis norėjo išeiti’

c. Manipuliatyvusis *want*: *He wanted her to leave*

‘jis norėjo, kad ji išeitų (prašė jos išeiti ar pan.)’

(Givon 1993: 137)

Manipuliatyvieji sakiniai skiriami pagal sąveiką tarp pokalbio dalyvių, todėl aktuali ir pragmatinė manipuliatyvų funkcija diskurse. Viena iš kalbos aktų tipų pagal J. L. Austino klasifikaciją – direktyvų – apibrėžtis labai panaši į aptartą T. Givono manipuliatyvų sąvoką. Pagal E. Gudavičienę, „direktyvai yra tokie ilokuciniai aktai, kuriais atliekama kryptinga kalbinė veikla – adresantas turi motyvą (dėl ko jis nori paveikti kitą asmenį) ir numatomą rezultatą (ką adresatas turi padaryti). Taigi adresantas duoda stimulą daryti X, o adresatas turi reaguoti – daryti arba nedaryti X. Jei adresatas nuspręstų nedaryti to, kas jam sakoma, adresanto ištartas pasakymas patirtų nesėkmę ir būtų laikomas neišsipildžiusiu.“ (Gudavičienė 2006: 60). Manipuliatyvai atitinka direktyvų sampratą, nes be formalios jų raiškos svarbūs ir valios perdavimo tarp gyvų situacijos dalyvių bei žodinės šios valios raiškos aspektai.

Direktyvai skiriami pagal atliekamą funkciją pokalbio metu, nėra pastovios formalios direktyvų išraiškos. Jie reiškiami eksplicitiškai arba implicitiškai. Eksplicitiškai vartojami direktyvai reiškiami I asmens performatyvių veiksmažodžių forma (Gudavičienė 2006: 64). Šie veiksmažodžiai yra ir manipuliatyvieji, pavyzdžiui: *prašau, rekomenduoju*. Implicitiškais vadinami visi pasakymai, kuriais siekiamas kokio nors veiksmo atlikimas, bet kurių reikšmė neatitinka formalios raiškos. Pavyzdžiui, *Gal galėtum uždaryti langą?* diskurse suprantamas kaip prašymas (manipuliacija) uždaryti langą, nors formaliai tai yra kalbėtojo teiravimasis apie kito pokalbio dalyvio gebėjimus. Tekste implicitiniai ilokuciniai aktai, pavartoti be performatyvaus veiksmažodžio, atskiriami iš tiesioginės kalbos įvedamųjų žodžių: *įsakė, prašė, įspėjo* ir pan. (Gudavičienė 2006: 65). Tai taip pat kalbėjimo veiksmažodžiai, kuriuos pagal funkciją galima vadinti manipuliatyviaisiais.

Pragmatiniai direktyvai neskiriami pagal formalią raišką, tačiau dažniausiai jie vartojami šių tipų sakiniuose:

1.1. Performatyvaus veiksmažodžio ties. n. es. l. vns. / dgs. I asm. +

a) bendratis (+ vardažodis / žodžių junginys):

Prašau nerėkauti! (J. G.⁶)

b) liep. n. (+ šalutinis sakinys / žodžių junginys):

Maldauju, padėkite, kaip negalvoti apie praeitį? (Int.⁷)

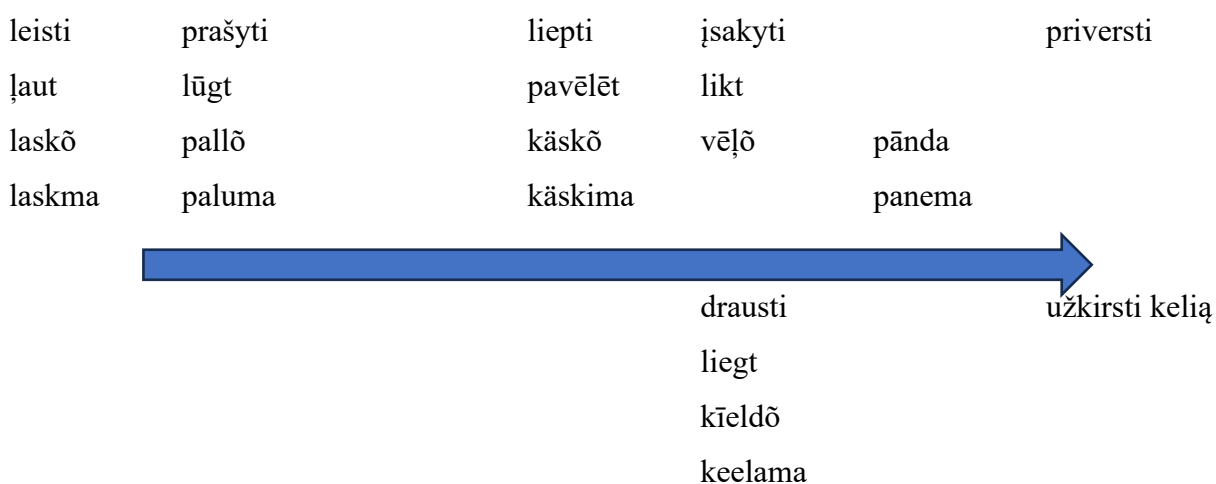
1.2. Vksm. liep. n. vns. / dgs. II a. + vardažodis / žodžių junginys:

Uždarykite duris. (V.⁸)

(Gudavičienė 2006: 64)

Pirmojo tipo sakiniai panašūs į aprašytą manipuliatyvų komplementų struktūrą, todėl svarbu atkreipti dėmesį į formalų ir funkcinį ryšį tarp manipuliatyvų ir direktyvų sąvokų.

Semantiškai verbalinės manipuliacijos sakiniai skiriasi pagal agento valios raiškos stiprumą. Konstrukcijos pagrindo žodis nedaro tiesioginės įtakos veiksmo baigčiai, tačiau nurodo kalbėtojo ilokucinės galios pobūdį kitam asmeniui. Pagal reikšmės aspektą manipuliacinius veiksmažodžius galima pavaizduoti tiese:



Silpnesnės valios raiška kalbėtojui neigiant veiksmo atlikimą lietuvių kalboje reiškia konstrukcija su manipuliatyviniu veiksmažodžiu ir veiksmo neiginiu, pavyzdžiui: *Jis prašė neimti kamuolio.*

1.2. Konstrukcijos su kauzatyviniais veiksmažodžiais

Kauzatyvai yra žodžio formos arba sintaksinės konstrukcijos, kuriomis kalbiškai išreiškiamas priežastingumo ryšys. Sakiniuose su kauzatyvais nurodoma priežastis ir pasekmė – pasikeitusi objekto būseną. Tipinio sakinio pavyzdys – *Ji(s) atidarė duris*. Sakinyje nurodomas veiksmo iniciatorius (angl. *causer*) ir kitas situacijos veikėjas, kuris yra paveikiamas (angl. *causee*). Dėl kauzatyvo nusakomos situacijos pasikeičia šio antrojo asmens būseną arba jis atlieka kokį nors veiksmą. Kauzacijos situaciją galima apibūdinti kaip santykį tarp priežasties įvykio

⁶ J. G. – Juozas Grušas. Raštai. Vilnius, 1980. T. 1.

⁷ Tekstai iš interneto svetainių.

⁸ Viešieji užrašai.

(angl. *causing event*) ir rezultato įvykio (angl. *caused event*) (Shibatani, 1976; 2002), arba tarp skatinančio įvykio (angl. *precipitating event*) ir rezultato (Frawley 1992: 159). Sąvoka gali būti apibūdinama ir pagal santykį tarp veikėjų – kauzacijos situacijoje vienas veikėjas kuria priežastį ir daro poveikį kitam dalyviui ir jo veiksmams (Comrie 1989). Pagal Dixon (2000: 30), kauzatyvinės konstrukcijos yra pagrindinės klauzos su specifikuotu papildomu – priežasties sukėlėjo, kauzatoriaus (angl. *causer*) – argumentu.

Kauzatyvų konstrukcijos gali būti morfologinės, perifrastinės arba sudaromos veiksmažodžių serija. Morfologiniai kauzatyvai sudaromi iš veiksmažodžio šaknies (ar kamieno) ir kauzatyvinio afikso. Pavyzdžiui:

- (8) korėjiečių *Inho-ka* *Mina-lul* *wus-ki-ess-ta*.
 Inho-NOM Mina-ACC juoktis-CAUS-PAST-IND
 ‘Inho prajuokino Miną’

(Park 1994: 1)

Kauzatyvizacija pakeičia sakinio subjektą objektu ir prideda naują subjektą. Pavyzdžiui:

- (9) a. *Pomidorai auga*.
 b. *Tomas augina pomidorus*.

Kai kuriose kalbose kauzatyvų formos eina kartu su kitu veiksmažodžiu. Ši seka sudaro vieną predikatą ir turi tą patį subjektą. Pavyzdys iš tarianų kalbos Brazilijoje:

- (10) *nu-inipe-nuku* *kwaka-mhade* ***nu-a*** ***nu-hEa***
 1SG-vaikai-TOP.NON.A/S kaip-FUT 1SG-versti 1SG-valgyti
 ‘Kaip pavalgydinsiu savo vaikus (jeigu nieko nesumedžioju)?’

(Aikhenvald 2010: 160)

Šiame sakinyje vaikai yra objektas, o abu veiksmažodžiai turi pirmo asmens žymiklį, kuris nurodo sakinio subjektą. Prancūzų, italų, ispanų ir katalonų kalbose yra kauzatyvų, kurie sakinyje eina prieš siekiamą atlikti veiksmą kaip žodžių junginys. Prancūzų kalbos pavyzdys su kauzatyvu *faire*:

- (11) *je ferai* *manger* *les* *gâteaux* *à* *Jean*
 1sg versti-FUT-1SG valgyti-INF DEF tortai PREP Jean
 ‘Priversiu Jean’ą valgyti tortus.’

(Dixon 2000: 35)

Šiuo atveju tarp abiejų veiksmažodžių negalima įterpti kauzatyvinio poveikio gavėjo, jis nurodomas prielinksninio junginiu.

Perifrastinių kauzatyvų konstrukcijose yra du veiksmažodžiai, sudarantys atskiras klauzas. Pagrindinės pagrindą sudaro kauzatyvas, o šalutinės – kitas veiksmažodis. Paprastai kauzacijos poveikio gavėjas (angl. *causee*) perifrastiniuose kauzatyvuose yra išreiškiamas kaip netiesioginis

objektas, prijungiamas prie pagrindinio kauzatyvinio predikato, tačiau yra kalbų, kuriose jis žymimas agento funkciją reiškiančia forma. Pavyzdys iš Brazilijos makušių kalbos:

- (12) [imaku'i'pî kupî Jesus-ya] **emapu'tî** yonpa-'pî makui-ya teuren
bloga daryti Jėzus-ERG CAUS bandyti-PST šėtonas-ERG FRUST
'Šėtonas nesėkmingai bandė priversti Jėzų daryti bloga.'

(Dixon 2000: 36)

Šiame sakinyje ir veiksmo lėmėjas, ir poveikio gavėjas išreikšti subjektiniu ergatyvo linksnium.

Perifrastiniais kauzatyvais dažnai reiškiami verbalinėmis manipuliacijomis pagrįsti kito asmens ar kitokio situacijos dalyvio veiksmai, taip pat gali būti implikuojama tolesnė veiksmų, vedusių prie rezultato, seka. Pavyzdžiui: *Mama valgy-din-o vaiką* (morfologinis kauzatyvas) ir *mama vertė vaiką valgyti* (perifrastinis kauzatyvas). Šiuo atveju morfologinis kauzatyvas gali reikšti, kad mama maitino vaiką tiesiogiai, o perifrastiniu kauzatyvu išreikštoje situacijoje vaikas turėjo valgyti pats. Veiksmažodžiui virtus morfologiniu kauzatyvu, jo valentingumas padidėja viena galima jungtimi, nes išreiškiamas ir veiksmą turintis atlikti situacijos veikėjas. Pavyzdžiui, *jis valgo ryžius* (2 argumentai) ir *ji valgydina jį ryžiais* (3 argumentai). Perifrastinių kauzatyvų sakiniuose antras veiksmažodis, nurodantis siekiamą atlikti veiksmą, išlaiko savo argumentų struktūrą, pavyzdžiui, *Jonas atidarė duris* ir *Ieva liepė Jonui atidaryti duris*.

Istoriškai kauzatyvai gali vystytis nuo sintaksinės struktūros iki leksinio, morfologiškai nedalomo kauzatyvo. Atvejus, kada kauzatyvinė reikšmė perteikiama savarankišku žodiniu elementu, galima vadinti sintaksinėmis, analitinėmis arba perifrastinėmis konstrukcijomis. Šias konstrukcijas galima atskirti pagal tai, kiek į pagrindinį sakinį yra integruoti kiti kauzacijos situacijos semantiniai elementai. Pavyzdžiui, ar kauzatyvo poveikio gavėjas gali būti žymimas nominatyvu, ar gauna objektinį akuzatyvo arba datyvo linksnį (Shibatani ir Pardeshi 2002: 154).

Pagal funkciją kauzatyvai skirstomi į permissyvus, faktityvus ir kuratyvus. Šie tipai nurodo, koks poveikis yra daromas antrajam situacijos veikėjui.

Permissyvinuose sakiniuose yra duodamas leidimas. Tai reiškia, kad leidimo gavėjas gali rinktis, ar vykdyti veiksmą, kurį nurodo sakinio subjektas. Pavyzdžiui, *Mama leido vaikams žaisti lauke*. Šiuo atveju netiesioginiu objektu sakinyje einantys vaikai gali atlikti nurodytą veiksmą, bet neprivalo, taigi išlieka jų valia rinktis. Šis privalomas aspektas reiškia, kad permissyvo poveikio gavėjas turi būti gyvas, sąmoningas. Pavyzdžiui, sakinyje *Jis leido akmeniui kristi* negalėtų būti laikomas permissyvinu, nes akmuo yra daiktas ir neturi valios rinktis atlikti veiksmą; kitaip tariant, tokie atvejai iš esmės nesiskiria nuo faktityvinių.

Faktityvais laikomi kauzatyvai, nusakantys (pri)vertimo situaciją. Faktityvo atveju kauzatyvinio poveikio gavėjas privalo atlikti jam nurodytą veiksmą. Pavyzdžiui, *Ieva priverstė Mortą išnešti šiukšles*. Dėl veiksmažodžio *priversti* leksinės reikšmės ir būtojo laiko formos žinoma, kad

Morta turėjo atlikti veiksmą ir veiksmas buvo atliktas. Šio veiksmožodžio atveju manipuliacijos sėkmę nurodo ir priešdėlis *pri-*, nurodantis valios veiksmo baigtinumą. Palyginimui, pakeitus priesaginį faktityvą *priversti* veiksmožodžiu *versti*, kauzacijos sėkmė tampa neaiški: *Ieva vertė Mortą išnešti šiukšles* – kauzatyvo adresatas nebūtinai atliko nurodytą veiksmą.

Kuratyvai yra kauzatyvų rūšis, kurios sakinių subjektas užsako veiksmą siekdamas kito veikėjo atliksiamo rezultato. Pavyzdžiui, *Ji(s) pasisiūdino paltą*. Šiame sakinyje vartojama lietuvių kalbos kuratyvo priesaga *-din-*. Šio sakinio subjektas, siekdamas tikslo, naudoja kito asmens tarpininkavimu.

Yra kelios priešpriešos, kuriomis kauzatyvai gali būti skirstomi pagal situacijos dalyvių sąveiką sakinyje. Pagal priežasties davėjo ryšį su veikiamuoju objektu skiriami tiesioginiai ir netiesioginiai (angl. *direct* vs *indirect*) kauzatyvai. Pavyzdžiui, *Vaikas laužė šaką* ir *Vaikas vertė laužti šaką*. Tiesioginiai siejami su leksiniais, o netiesioginiai – su perifrastiniais kauzatyvais (Comrie 1989: 173). Visi šiame darbe tiriami kauzatyvai yra netiesioginiai, nes perifrastinių kauzatyvų sakiniuose nusakomose situacijose yra keli dalyviai, veiksmai vykdomi per tarpininkus. Taip pat gali būti išskirti kontaktiniai ir tolimieji (angl. *contact* vs *distant*) kauzatyvai bei betarpiai ir tarpininkaujami (*immediate* ir *mediated*) pagal tai, kuris situacijos dalyvis kontroliuoja veiksmą (Kulikov 2001: 892). C. Masica, aprašydamas terminus *pirmas* ir *antras* kauzatyvas hindi kalbotyroje, taip pat vartoja terminus kontaktiniai ir tolimieji. Kontaktiniais kauzatyvais vadinami tie, kurie yra padaryti iš netranzityvinės šaknies. Netiesioginiai kauzatyvai reikalauja tarpinio agento (Masica 1976: 45). A. Saksena siūlo kiek kitokią tų pačių terminų interpretaciją (Saksena 1982). Pagal ją, kontaktiniai kauzatyvai ne tik nereikalauja tarpininkų, bet ir kartu reikalauja subjekto dalyvavimo rezultate. Pavyzdžiui,

(13) a. *mia-nee larkee-koo khil-vaa-yaa aur mii tab-tak ghuum*
aš-AGT berniukas.OBL-D/A valgyti-IC-PAST.M ir aš tuo metu aplink
aa-yaa.

atvykti-PAST

‘Leidau berniukui valgyti ir tuo metuėjau pasivaikščioti.’

b. **mal-nee larkee-koo khil-aa-yaa aur tab-tak mii ghuum*
aš-AGT berniukas.OBL-D/A eat-DC-PAST.M ir tuo metu aš aplink
aa-yaa.

ateiti-PAST

‘Maitinau berniuką ir tuo metuėjau pasivaikščioti.’

(Saksena 1982: 820)

Priesaga -*vaa-*, vartota sakinyje *a* yra netiesioginio kauzatyvo žymiklis, nes sakinyje su veiksmazodžiu, turinčiu šią priesagą, priežasties suteikėjas gali nedalyvauti kitame veiksmo. Priešingai su priesaga -*aa*. Tokiu atveju subjektas vienu metu negali atlikti kito veiksmo.

Netiesioginių kauzatyvų sakiniuose tarpininkavimas dažnai pasireiškia laiko tarpu tarp kauzacijos pradžios ir galutinio rezultato. Pačioje veiksmo iniciacijoje yra išreiškiamas daugiau ar mažiau nepriklausomas kauzatyvo poveikio gavėjas. Pagal V. P. Nedyalkov ir G. G. Silnitsky apibrėžtį, permissyvai visada yra tolimieji kauzatyvai. Tolimosios faktityvinės kauzacijos atveju kauzacijos poveikio gavėjas įprastai yra gyvas:

(14) rusų *ja prikazal emu idti*

‘aš liepiu jam eiti’

(Nedyalkov, Silnitsky 1973; cit. iš Shibatani, Pardeshi 2002: 173)

Kontaktinių faktityvų atveju poveikio gavėjas gali būti ir gyvas, ir negyvas (*išgąsdinau žmogų* arba *atidariau duris*). Taigi tolimųjų faktityvų apibūdinimas tinka ir žodiniams, stiprią valią išreiškiantiems manipuliatyvams.

M. Shibatani vartoja terminus manipuliatyvas arba direktyvas (angl. *manipulative* vs *directive*). Pagal jį, leksiniai kauzatyvai išreiškia fizinį objektų manipuliavimą, dėl to šie tiesioginiai kauzatyvai vadinami manipuliatyvais, o tolimieji, dažnai žodinės instrukcijos, yra vadinami direktyvais. Skirtumą tarp fizinės ir žodinės manipuliacijos nurodo poveikio gavėjo agentyvumas (Shibatani ir Pardeshi 2002: 140).

Kai kuriose kalbose priežastingumo lygį nurodo netiesioginio objekto – leidimo gavėjo – linksnis sakinyje. Pavyzdžiui:

(15) vengrų (a) *Én köhög-tettem a gyerek-et*.

Aš kosėti-CAUS vaikas-ACC

(b) *Én köhög-tettem a gyerek-kel*.

Aš kosėti-CAUS vaikas-INSTR

‘(pažodž.) Padariau, kad vaikas (su)kosėtų’

(Comrie 1989: 174)

Akuzatyvo linksnis (3a) sakinyje žymi tiesioginę priežastį – pavyzdžiui, vaikui buvo suduota, todėl jis sukosėjo, o instrumentalis (3b) sakinyje žymi, kad situacijoje vaikas turi daugiau kontrolės – pavyzdžiui, vaiko buvo paprašyta pakosėti.

Jei morfologinio kauzatyvo afiksas specialaus reikšmės atspalvio neturi, tą reikšmę nusako kontekstas:

(16) kartvelų *Mama švil-s çeril -s a-čer-in-eb-s*.

Tėvas sūnus-DAT laiškas-ACC CAUS-rašyti-CAUS-3SG

‘Tėvas verčia / padeda / leidžia sūnui rašyti laišką.’

Galima abejoti dėl kai kurių kauzatyvų sakiniuose išreiškiamo leidimo (ar kito poveikio) gavėjo laikymo kauzatyvinio veiksmažodžio objektu. Atlikus pasyvizacijos testą, kai kurie leidimo gavėjai negali būti subjekto pozicijoje, pavyzdžiui, (17b) pasyvizacija įmanoma, o (17d) – ne:

- (17) vokiečių
- a. Man **zwang** den Studenten abzureisen.
'Jie **vertė** studentus išeiti.'
 - b. Der Student wurde **gezwungen** abzureisen.
'Studentas buvo **priverstas** išeiti.'
 - c. Man **liess** den Studenten abreisen.
'Jie leido/vertė studentą išeiti.'
 - d. *Der Student wurde abreisen **gelassen**.
'Studentas buvo **leistas** išeiti.'

(Shibatani, Pardeshi 2002: 155)

Šiuose sakiniuose kauzatyvinės reikšmės priklauso nuo veiksmažodžio formos. Vokiečių kalbos veiksmažodis *lassen* ('leisti') yra labiau gramatikalizavęsis nei *zwingen* ('versti'), nepriešdėlinis *lassen* nebeperteikia pagrindinės žodžio reikšmės 'paleisti'.

1.3. Manipuliatyvų ir kauzatyvų lyginimas

Aprašyti veiksmažodinių konstrukcijų tipai panašūs savo raiška sakiniuose bei vartojimu nusakant veiksmo priežastingumą. Pagal T. Givono manipuliatyvų apibrėžtį, kauzatyvus galima laikyti pavykusios manipuliacijos (angl. *successful manipulation*) pavyzdžiu. Tyrėjas skiria dažnai vartojamus teigiamos manipuliacijos veiksmažodžius *force*, *cause*, *let*, *help*, *have*, *trick*, *enable*, viename iš pavyzdžių teikia *make*⁹ (Givon 1993: 133). Pavyzdžiuose jis kaip manipuliatyvinis kartu pateikia predikatus, tipiškai laikytinus kauzatyviniais, tokius kaip anglų kalbos *cause*, *let*, *make*, pavyzdžiui:

- (18) **Manipulation verbs**
- She told him to leave the house.*
'Ji liepė jam **išeiti** iš namo.'
- She made him leave the house.*
'Ji **privertė** jį **išeiti** iš namo.'

(Givon 2015: 555)

T. Givonas išskyrė veiksmažodžio reikšminių klasių hierarchiją pagal raišką arba komplementinę struktūrą:

⁹ *Mary made Joe do the dishes.*
'Merė privertė Džo plauti indus.'

pasisekusi tikslinga kauzacija > bandymas manipuliuoti > pageidavimas / nenorėjimas > episteminis nerimas > episteminis tikrumas / netikrumas > pasakymas

(Givon 1990: 530)

Šioje hierarchijoje kauzatyvai yra aukščiau kitų manipuliacijos predikatų, nes jų struktūrinė raiška griežtesnė, gali būti reiškiami morfologiškai – kauzatyvumas pilnai inkorporuojamas į atliekamo veiksmo predikatą.

Pagal M. Shibatanio manipuliatyvų ir direktyvų skirtį, manipuliatyviosios konstrukcijos reikalauja fizinio objektų manipuliavimo, o direktyvai įprastai yra paremti žodine valios raiška (Shibatani, Pardeshi 2002: 139). Žodinis kauzatyvumas reikalauja, kad abu situacijos dalyviai būtų agentyvūs. Taigi M. Shibatanio direktyvų samprata artima T. Givono manipuliatyvams. Kita vertus, M. Shibatanio manipuliatyvų samprata apima ir permissyvinius perifrastinius kauzatyvus, nes ir šiuo atveju kauzacija netiesioginė, o veiksmo įvykdymas priklauso nuo leidimo gavėjo.

Semantinė skirtis tarp žodinės manipuliacijos veiksmažodžio ir permissyviojo kauzatyvo gali būti neskiriama formaliai. Pavyzdžiui, latvių kalbos veiksmažodis *likt* gali perteikti liepimo, faktityvo ir permissyvo funkcijas:

(19) lat. *Viņš **lika** Valērijai spēlēt Baha fūgu*

liet. *Jis **liepē** Valerijai groti Bacho fugą*

(20) lat. *Sabiedrības stereotipi **liek** cilvēkus pieņemt uzvedības norma*

liet. *Visuomenės stereotipai **verčia** žmones priimti elgesio normas.*

(21) lat. *kas cilvēkam **liek** justies atkarīgām no Dieva*

liet. *kas žmogui **leidžia** jaustis priklausomam nuo Dievo*

(LVK2022)

Vertinant *likt* funkciją konkrečiame sakinyje reikia atkreipti dėmesį į ilokucinę galią, perteikiamą pasakymu. Kaip minėta anksčiau, manipuliatyvus galima laikyti žodiniu veiksmu, siekiant paveikti kito žmogaus veiksmus. Jei sakinyje išreikšta priežastingumo seka neparemta tokio tipo žodine veikla, sakinyje kauzatyvinis. Žinoma, šį pragmatinį skirstymą komplikuoja kauzatyvinių veiksmažodžių vartojimas tiesioginiame diskurse pirmuoju asmeniu, nes jame žodžiai įgauna tiesioginio poveikio klausytojui. Pavyzdžiui, sakinyje *Leidžiu tau kalbėti* suvokiamas kitaip nei *Jis leidžia jam / jai kalbėti*, nes pirmajame pavyzdyje leidimo gavimas sutampa su pasakymo poveikiu klausytojui. Būtojo laiko pavyzdys nebūtinai apibūdina praeityje vykusį kalbos aktą, nes leidimas galėjo būti suteiktas nežodiniu būdu, pvz., tiesiog netrukdam kalbėti – netriukšmaujant, nepertraukinėjant (o ne suteikiant leidimą kalbėti ar pan.). Pakeitus predikatą manipuliatyviuoju žodžiu *liepē* situacija suvokiama tik kaip pranešimas apie buvusį žodinio poveikio perdavimą: *Jis liepē jam / jai kalbėti*.

Toliau šiame darbe kauzatyvais bus laikomi visi pavyzdžiai, atitinkantys kauzatyvų apibrėžtį, o manipuliatyvais – visi kiti, atitinkantys manipuliatyvų, bet ne kauzatyvų klasifikaciją.

1.4. Manipuliatyvinės ir kauzatyvinės konstrukcijos istoriniu aspektu

Manipuliatyviosios konstrukcijos kalbose dažnai paremtos kalbėjimo veiksmažodžiais. Manipuliatyvinė funkcija gali būti reiškiamą šio tipo veiksmažodžiais, tai istoriškai būdinga ir lietuvių kalbai. Pavyzdžiui, 18 a. pirmosios pusės lietuviškame Naujajame Testamente manipuliatyvioji funkcija dažniausiai reikšą pagrindiniais kalbėjimo veiksmažodžiais, o ne dabar vartojamais įprastiniais leksiniais manipuliatyvais (Gavelytė 2024), pavyzdžiui:

(22) *Tai kláuŕe Ii: kokfai||tai 3mogus, kurs taw fáke:||imk fawo Pátala, ir eik?*

NT1727 Jn 5:12

Jie klausinėjo: „O kas tasai žmogus, kuris tau liepė: 'Imk ir eik'?"

RK_K1998 Jn 5:12

Arba:

(23) *Iė3sus táre jiems: pri=||pilkít' tus Kod3sus Wande=||nimi. Ir pripyle jús fklid=||dinus.*

NT1727 Jn 2:7

Jėzus jiems liepė: „Pripilkite indus vandens“. Jie pripylė sklidinųs.

RK_K1998 Jn 2:7

Kalbose kauzatyvinės konstrukcijos gali būti paveldėtos, atsiradusios kalboje arba paveiktos kitų kalbų įtakos. Kauzatyvines reikšmes tipiškaį įgauna žodžiai, reiškiantys ‘duoti’, imti’ ir ‘daryti’ (Heine ir Kuteva 2002). Perifrastinėse kauzatyvinėse konstrukcijose vartojami veiksmažodžiai, kurių pirminė reikšmė perkeliama į leidimo davimo, veiksmo palikimo kito asmens valiai situaciją. Pavyzdžiui, kauzatyvo pagrindą sudarančio veiksmažodžio *duoti* reikšmė pakito iš tiesioginio objekto perdavimo į perdavimą su tikslu atlikti veiksmą, galiausiai į galimybės atlikti veiksmą perdavimą. Pavyzdžiui:

(24) angl. a. *She gave me an apple.*

‘Ji davė man obuolį.’

b. *She gave me an apple to eat.*

‘Ji davė man obuolį valgyti.’

c. *She gave me to eat.*

‘Ji davė man valgyti.’

(Newman 1996: 190)

Paskutiniame pavyzdyje nėra tiesioginio objekto, būdingo pirminei *duoti* reikšmei, veiksmažodžio komplementu tampa bendratis *valgyti*. Šiuo atveju vis dar suvokiama pirminė objektinė reikšmė, nes

valgymo veiksmas reikalauja valgomo objekto kaip ir skaitymas sakinyje *Ji davė perskaityti*. Tokių konstrukcijų buvimas leidžia veiksmažodį vartoti kauzatyviškai, su abstraktesniais veiksmis, pavyzdžiui *Ji davė suprasti*. Šiame sakinyje davimą galima suvokti kaip galėjimo atlikti veiksmą perdavimą kitam asmeniui, t. y. leidimą. Kauzatyvams, kurių pagrindas – duoti veiksmažodis, būdinga permissyvinė reikšmė (Heine ir Kuteva 2002: 152).

Veiksmažodis *(pa-)leisti* (daiktą) kauzatyvinę leidimo davimo reikšmę įgyja panašiu būdu, pirminės reikšmės leidimo tikslui tampant pagrindiniu predikato komplementu. J. Pakerys išskyrė semantinės kaitos stadijas lietuvių kalboje: pirmojoje stadijoje *leisti* vartojamas nusakyti tai, kaip paveikiamas koks nors objektas, dėl to šis visuomet žymimas akuzatyvo linksniu, sakinyje gali būti išreikštas leidimo tikslas; antrojoje sakininis tikslo adjunktas tampa komplementu, *leisti* interpretuojamas kaip manipuliatyvas, todėl objektas, gali būti žymimas datyvo linksniu; trečiojoje datyvas tampa pagrindiniu *leisti* objekto žymeniu, predikatas vartojamas tik kauzatyvinėse konstrukcijose (Pakerys 2018: 117). Galimos *leisti* vartosenos skirtingose stadijose pavyzdys:

(25) a. *Jis leidžia valtį į vandenį.*

b. *Jis leidžia valtį (valčiai, man) plaukti.*

c. *Jis leidžia man plaukti.*

Pirmoje stadijoje (a) išreikštos objektinės reikšmės nelieka trečiajame pavyzdyje, tai matoma ir dėl pasikeitusios argumentų struktūros.

Tyrinėta istorinė perifrastinių konstrukcijų vartoseną baltų kalbų raštijose. Pagal J. Pakerį, istoriškai seniausios kauzatyvinės konstrukcijos sudarytos veiksmažodžio *duoti* pagrindu. Tai vienintelė permissyvinė konstrukcija, užfiksuota prūsų tekstuose, įvairių laikotarpių lietuvių raštijoje jos vartotos gausiai, o latvių raštuose nyko jau 16–17 a. *Duoti* kauzatyvai paliudyti slavų ir finų kalbose. Vėlesnis permissyvų sluoksnis sudarytas veiksmažodžių, reiškiančių leidimą pagrindu. Lietuvių kalboje *leisti* tapo pagrindiniu permissyvu, latvių kalboje jis konkuravo su *likt* ir *ļaut*. Pastarasis latviškuose tekstuose paliudytas nuo 17 a., jo semantinė kaita panaši, nes pirminė *ļaut* reikšmė taip pat „(pa-)leisti“. *Leisti* kauzatyvai būdingi ir germanų kalboms. Ankstyviausiuose lietuvių ir latvių tekstuose dar vartotas *norėti* pagrindo permissyvas prokalbine šaknimi **vēl-* (liet. *(pa-)velti*, lat. *(at-)vēlēt*). Baltų kalbų kontekste tik latvių kalbai būdingas *(pa-)likti* reiškiančio veiksmažodžio pagrindo kauzatyvas. Baltų kalbos neturi bendrašaknių faktityvinių konstrukcijų pagrindo veiksmažodžių. Tai greičiausiai lėmė morfologinių kauzatyvų produktyvumas šiose kalbose (Pakerys, 2018).

2. Lietuvių kalbos manipuliatyvų ir perifrastinių kauzatyvų tyrimas

Lietuvių kalbos kauzatyvų ir kitų manipuliatyvų pavyzdžiai surinkti iš dabartinės lietuvių kalbos tekstyno¹⁰. Surinktos visos asmenuojamosios veiksmažodžių *drausti*, *uždrausti*, *įsakyti*, *liepti*, *prašyti* bei *duoti*, *leisti*, *versti*, *priversti*, *spausti* formos. Iš jų tyrimui išrinkta po 100 atsitiktinių pavyzdžių. Atrankai naudotasi atsitiktinių skaičių generatoriumi¹¹. Iš visų 900 tiriamų sakinių perifrastinių kauzatyvų sakiniai sudarė 257 atvejus, o kitų manipuliatyvų sakiniai – 297 atvejus.

2.1. Lietuvių kalbos manipuliatyvinės konstrukcijos

2.1.1. Konstrukcijos su *drausti* ir *uždrausti*

Tarp 100 atsitiktinių pavyzdžių su *drausti* rastos 53, o tarp 100 su *uždrausti* – 43 manipuliatyvinės konstrukcijos. Visose jose siekiamas atlikti veiksmas žymimas veiksmažodžio bendraties forma. Manipuliatyvinio poveikio gavėjas visada žymimas datyvo linksniu. Pavyzdys:

- (1) *Jis draužia benediktinams imti dovanų žemes ir pastatus*

(DLKT)

Visgi siekiamas atlikti veiksmas su *drausti* gali būti išreiškiamas ir finitiniu komplementiniu sakiniu su jungtuku *kad*, tokių pavyzdžių galima rasti tekstyne:

- (2) *Magnaus motina karalienė **draudė**, [kad į Kylių jį lydėtų daugelio Europos karališųjų rūmų kekšė].*

(DLKT)

2.1.2. Konstrukcijos su *įsakyti*

Rastos 67 manipuliatyvinės konstrukcijos su *įsakyti*. 70 iš jų siekiamas atlikti veiksmas nurodomas veiksmažodžio infinityvo forma, o likusiuose 4 – komplementiniu finitiniu sakiniu. Pavyzdys su bendratimi:

- (3) *ltn. Jarčukas **įsakė** ltn. Malinauskui atlikti eilinį skridimą*

(DLKT)

- (4) ***įsakyk**, [kad niekas daugiau manęs netrukdytų].*

(DLKT)

Manipuliatyvo adresatas visada žymimas datyvo linksniu ((3) pavyzdys).

2.1.3. Konstrukcijos su *liepti*

¹⁰ <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/>.

¹¹ Atsitiktinių skaičių generavimo programa sukurta html pagrindu. Pagal gautą skaičių seką iš tekstyno sakiniai atrinkti rankiniu būdu.

Išrinktos 83 manipuliatyvinės konstrukcijos su veiksmažodžiu *liepti*. Siekiamas atlikti veiksmas *liepti* sakiniuose dažniausiai žymimas infinityvu (82 atvejai), tačiau viename sakinyje jis išreiškiamas komplementiniu finitiniu sakiniu. Pavyzdys su bendratimi:

(5) *ji liepė man nešdintis iš kambario*

(DLKT)

Pavyzdys su komplementiniu finitiniu sakiniu:

(6) *liepsime, [kad jie visiškai atsisakytų tau daryti bet kokius nemalonumus, nuostolius ir skriaudas]*

(DLKT)

Manipuliatyvinio poveikio gavėjas visada nurodomas datyvo linksniu (pavyzdys (5)). 18 a. lietuvių kalbos vartosenoje konstrukcijose su *liepti* gali būti vartojamas ir akuzatyvo linksnis, kurį galima paaiškinti vertimo iš vokiečių kalbos įtaka (Gavelytė 2024), pavyzdžiui:

(7) liet. *Potam wēl uždėjo||Rankas ant jo Akkiū, ir wēl|| liepe iš žurėti, ir jis tápe reg=||gis*

NT1727 Mk 8:25

vok. *Darnach leget{e} er abermal die Hände auf seine Augen, und hieß ihn abermal sehen; und er ward wieder zu rechte bracht, daß er alles scharf sehen konte.*

NT1727 Mk 8:25

2.1.4. Konstrukcijos su *prašyti*

Rasta 60 manipuliatyvinių konstrukcijų su *prašyti*. 7 iš jų siekiamas atlikti veiksmas nurodomas veiksmažodžio bendratimi, likusiuose 53 – komplementiniu finitiniu sakiniu. Pavyzdys su bendratimi:

(8) *aš **prašau** jus atsisėsti į vietą*

(DLKT)

Pavyzdys su komplementiniu sakiniu:

(9) ***prašyk** Ponedievo, [kad greičiau pasnigtų]*

(DLKT)

Iš sakinių, kuriuose nurodomas manipuliatyvo poveikio adresatas, 14 jis žymimas akuzatyvo linksniu (pavyzdys (8)), kituose 9 – genityvu (pavyzdys (9)). Genityvo vartosenai įtaką galėjo daryti objektinė *prašyti* reikšmė, kurios sakiniuose kitas situacijos dalyvis suvokiamas kaip prašomo objekto šaltinis, palyginimui: *Prašo jo duonos*. 1727 m. Naujojo Testamento vertime visais atvejais su manipuliatyvu *prašyti* manipuliatyvinio poveikio gavėjui išreikšti buvo vartojamas akuzatyvo linksnis (Gavelytė 2024), pavyzdžiui:

(10) *O jie **praše** jį, kad||ilgiaus prie jų paffiliktu*

NT1727 Apd 18:20

2.1.5. Apibendrinimas

Manipuliatyvinės konstrukcijos su veiksmažodžiu (*už*)*drausti*, *įsakyti* ir *liepti* dažniausiai sudaromos su bendratimi, tačiau šioje pozicijoje galimas ir komplementinis finitinis sakinytis. Konstrukcijose su *prašyti* dažniausia siekiamo atlikti veiksmo raiška – komplementinis finitinis sakinytis, tačiau gali būti vartojamas ir infinityvas. Manipuliatyvinio veiksmažodžio poveikio adresatas sakininėse konstrukcijose su *uždarusti*, *drausti*, *įsakyti* bei *liepti* nurodomas daiktavardžio datyvo linksniu, o su *prašyti* – akuzatyvo arba genityvo linksniais.

2.2. Lietuvių kalbos perifrastiniai kauzatyvai

2.2.1. Konstrukcijos su *duoti*

Iš 100 atsitiktinių pavyzdžių su veiksmažodžiu *duoti* kauzatyvinės reikšmės pavartojimai sudarė 8 atvejus. Visi šie pavartojimai buvo permissyvinės funkcijos. Siekiamas atlikti veiksmas visada žymimas infinityvu, pavyzdžiui:

(11) *neleido jiems pamatyti to, ką kitiems davė regėti*

(DLKT)

Leidimo gavėjas nurodomas tik dviejuose sakiniuose. Jame jis žymimas datyvo linksniu (pavyzdys (11)).

2.2.2. Konstrukcijos su *leisti*

Rasti 71 perifrastiniai kauzatyvai su veiksmažodžiu *leisti*. Siekiamas atlikti veiksmas 69 iš jų išreiškiamas infinityvu, o likusiuose 2 – komplementiniu finitiniu sakiniu. Pavyzdys su bendratimi:

(12) *toku būdu **leido** herojams parodyti savo karinius sugebėjimus*

(DLKT)

Pavyzdys su komplementiniu finitiniu sakiniu:

(13) *tu iki šiol visiems **leidi**, [kad už tave rašytų kiekvienas, kas netingi]*

(DLKT)

Visuose sakiniuose *leisti* funkcija permissyvinė. Leidimo gavėjas visada nurodomas daiktavardžio datyvo linksniu (pavyzdys (9)). Ankstesniu lietuvių kalbos raidos etapu buvo galima ir akuzatyvas, sakysim, 1727 m. Naujajame Testamente konstrukcijose su *leisti* visada vartotas tik jis (Gavelytė 2024).

2.2.3. Konstrukcijos su *spausti*

Rasti 8 perifrastinių kauzatyvų konstrukcijos su veiksmožodžiu *spausti*. Visos jos faktityvinės. Siekiamas atlikti veiksmas sakiniuose su *spausti* dažniausiai žymimas bendratimi (7 iš 8 atvejų), tačiau vienoje konstrukcijoje buvo žymimas finitiniu komplementiniu sakiniu. Pavyzdys su bendratimi:

(14) *Pastarųjų dienų situacija jį **spaudžia** labai išmintingai veikti.*

(DLKT)

Pavyzdys su komplementiniu finitiniu sakiniu:

(15) *Iranas nuolat **spaudžia** kitas OPEC valstybes, [kad pastarosios sutiktų mažinti naftos gavybos kvotas]*

(DLKT)

Kauzatyvinio poveikio gavėjas su *spausti* visada išreiškiamas akuzatyvo linksniu (pavyzdžiai (14), (15)).

2.2.4. Konstrukcijos su *versti* ir *priversti*

Rastos 87 kauzatyvinės konstrukcijos su *versti* ir 98 su *priversti*. Visų konstrukcijų funkcija faktityvinė. Siekiamas atlikti veiksmas visais atvejais su *versti* žymimas bendratimi. Pavyzdžiui:

(16) *argumentas vėl **verčia** mus daryti išvadą*

(DLKT)

Rastas vienas perifrastinis kauzatyvas su *priversti*, kuriame siekiamas atlikti veiksmas nurodomas komplementiniu finitiniu sakiniu:

(17) *Reikia **priversti**, [kad skirtų sklypus individualiai statybai].*

(DLKT)

Atskirai tekstyne galima rasti pavyzdžių su nepriešdėliniu *versti*, kuriuose siekiamas atlikti veiksmas taip pat nurodomas komplementiniu finitiniu sakiniu:

(18) *Klebone, mus **verčia**, [kad prieš jus pasirašytume]*

(DLKT)

Perifrastiniuose kauzatyvuose su *versti* ir *priversti* poveikio gavėjas dažniausiai išreiškiamas akuzatyvo linksniu (pavyzdys (16)), tačiau rasti du sakiniai su *versti*, kuriuose jis išreikštas datyvu, pavyzdžiui (šiuo atveju šalia akuzatyvo):

(19) *mane vėl valstybė **verčia** man atsižadėti tėvų*

(DLKT)

(20) *Kurios gi priežastys **verčia** taip pažiūroms skirtis?*

(DLKT)

Šiame sakytinės kalbos sakinyje adresatą žymintis įvardis pakartotas, vieną kartą vartojant akuzatyvo, kitą kartą – datyvo linksnį. Atrodo, kad čia datyvas vartojamas pagal kitų manipuliatyvinių konstrukcijų (su *liepti*, *drausti* ir kt.) pavyzdį.

Lietuvių kalboje priešdėlinis veiksmazodis *priversti* žymi sėkmingą manipuliaciją, kurios nurodomas veiksmas turi įvykti, pavyzdžiui:

(21) *Havelas priverstė jį eiti kartu.*

(DLKT)

**Havelas priverstė jį eiti kartu, bet jis nėjo.*

18 a. *(pri)versti* kauzatyvams iš 1727 m. Naujojo Testamento būdinga adresato raiška tik akuzatyvo linksniu (Gavelytė 2024).

2.2.5. Apibendrinimas

Perifrastiniai kauzatyvai su permisyvu *duoti* ir visada sudaromi su siekiamo atlikti veiksmo bendraties forma. Sakiniuose su permisyvu *leisti* ir faktityvais *(pri)versti* ir *spausti* jis gali būti išreiškiamas ir komplementiniu finitiniu sakiniu. Kauzatyvo adresatas permisyvų *duoti* ir *leisti* konstrukcijose visada žymimas datyvo linksniu, o faktityvuose su *spausti* – akuzatyvu. Perifrastiniuose kauzatyvuose su *(pri)versti* adresatui žymėti įprastai vartojamas akuzatyvo linksnis, tačiau medžiaga parodė konstrukcijose su *versti* retai gali pasitaikyti ir datyvo linksnis.

3. Latvių kalbos manipuliatyvai ir perifrastiniai kauzatyvai

Latvių kalbos pavyzdžiai surinkti iš subalansuoto šiuolaikinės latvių kalbos tekstyno (LVK2022)¹². Tekstynė atrinkta po 100 atsitiktinių kiekvieno veiksmazodžio, kuris gali būti manipuliatyvinės arba kauzatyvinės konstrukcijos pagrindas, vartosenos pavyzdžių. Atsitiktiniai pavyzdžiai atrinkti naudojantis atsitiktinių skaičių generatoriumi¹³. Ieškota perifrastinių kauzatyvų su *ļaut* ‘leisti’, *likt* ‘liepti, leisti’, *laist* ‘leisti’, *spiest* ‘spausti’ ir *dot* ‘duoti’ formomis ir kitų manipuliatyvų su veiksmazodžiais *pavēlēt* ‘liepti’, *liegt* ‘drausti’, *aizliegt* ‘uždrausti’ ir *lūgt* ‘prašyti’. Iš atrinktų kiekvieno žodžio vartosenos pavyzdžių rankiniu būdu atrinkti sakiniai su visų tipų manipuliatyvinėmis konstrukcijomis. Iš visų 900 eilučių atrinkti 221 permissyvinis ir faktityvinis kauzatyvas ir 230 kitų manipuliatyvų.

3.1. Latvių kalbos manipuliatyvinės konstrukcijos

3.1.1. Konstrukcijos su *pavēlēt*

Manipuliatyvinės konstrukcijos sudarė 62 iš 100 atsitiktinių tekstyno pavyzdžių su veiksmazodžiu *pavēlēt* ‘liepti’. Visuose latvių kalbos manipuliatyvuose su veiksmazodžiu *pavēlēt* poveikio gavėjas išreikštas datyvo forma. Siekiamas atlikti veiksmas šiose konstrukcijose įprastai išreiškiamas bendraties forma, tačiau tekstynė rasta ir vienas pavyzdys, kuriame jis buvo pažymėtas prijungiamuoju sakiniu. Tipinis *pavēlēt* sakiny:

(22) *Un jaunais cilvēks pavēl Vecim izkāpt.*
ir jaunas.DEF.M žmogus liepti.3.PRS senis.SG.DAT išlipti.INF
„Ir jaunasis žmogus liepia Seniui išlipti.“

(LVK2022)

Pavyzdys su prijungiamuoju sakiniu su jungtuku *ka*:

(23) <i>kādēļ</i>	<i>minēto</i>	<i>muižu</i>	<i>valdēm</i>
kodėl	minėti.PASS.PTCP.DEF.M.PL.GEN	dvaras.PL.GEN	valdytojas.PL.DAT
<i>top</i>	<i>pavēlēts,</i>	[<i>ka tad, kad pēc</i>	<i>pašu</i>
tapti.3.PRS	liepti.PASS.PTCP.SG.NOM	kad tada kada po	pats.PL.GEN
<i>vajadzību</i>	<i>skaidras</i>	<i>aprēķināšanas</i>	<i>labības</i>
reikiamybė.SG.ACC	aiškus.F.SG.GEN	apskaičiavimas.F.SG.GEN	javai.SG.GEN
<i>magazīnā</i>		<i>atliek], tā</i>	<i>Pētermuižas</i>
sandēlis.LOC		atlikti.3.PRS tas.SG.NOM	Pētermuiža.GEN
<i>zemniekiem</i>		<i>jāaizdod</i>	

¹² <https://korpuss.lv/id/LVK2022/>.

¹³ Atsitiktinių skaičių generavimo programa sukurta html pagrindu. Pagal gautą skaičių seką iš tekstyno sakiniai atrinkti rankiniu būdu.

ūkininkas.PL.DAT išduoti.DEB

„kodėl minėtų dvarų valdytojams yra **liepta**, [kad tada, kai po pačių reikiamybės apskaičiavimo sandėlyje atlieka javų, juos reikia atiduoti Pėtermuižos ūkininkams]“

(LVK2022)

Komplementiniai finitiniai sakiniai su *ka* galimi tik su neveikiamosios rūšies predikatu.

17 a. latvių kalboje buvo galimos *pavēlēt* konstrukcijos su komplementiniu sakiniu su jungtuku *lai* (Gavelytė 2024):

(24) *Un fchahs Leetas pawehl [lai tahs beswainigas*
ir šis.F.PL.ACC dalykas.PL.ACC liepti.3.PRS kad tas.PL.NOM nekaltas.F.PL.NOM
irr].
būti.3.PRS
„Ir [dėl] šių dalykų liepia, kad jos būtų be nuodėmės.“

JT1685 1 Tim 5:7

Tarp atsitiktinai atrinktų pavyzdžių nebuvo sakinių su komplementiniu sakiniu su *lai*, tačiau šiuolaikinės latvių kalbos tekstyne jų rasti galima, pavyzdžiui:

(25) *ka nolēmums pavēl, [lai iestātos vai*
kad nutarimas.M.NOM liepti.3.PRS kad prasidėti.CON ar
neiestātos konkrētas tiesiskās sekas
prasidėti.NEG.CON konkretus.F.PL.NOM teisinis.F.DEF.NOM pasekmė.PL.NOM
„kad nutarimas liepia (nurodo), kad būtų ar nebūtų konkrečios teisinės pasekmės“

(LVK2022)

3.1.2. Konstrukcijos su *liegt* ir *aizliegt*

Tyrimui atrinkti 55 tekstyno pavyzdžiai iš 100 su veiksmažodžiu *liegt* ‘drausti’ ir 47 iš 100 su priesaginiu veiksmažodžiu *aizliegt* ‘uždrausti’. Manipuliatyvinėse konstrukcijose su *liegt* arba *aizliegt* siekiamas atlikti veiksmas yra žymimas kito veiksmažodžio infinityvo forma, o manipuliatyvinio poveikio gavėjas žymimas datyvo linksniu. Pavyzdžiui:

(26) *aktierim liegts ieceļot Ķīnā.*
aktoriūs.SG.DAT drausti.PASS.PTCP.M.NOM persikelti.INF Kinija.LOC
„Aktoriui **uždrausta** persikelti į Kiniją.“

(LVK2022)

Tekstyne rastas vienas sakiny, kuriame manipuliatyvinio poveikio gavėjas išreikštas nominatyvo linksniu. Labiausiai tikėtina, kad šis vienetinis vartosenos pavyzdys yra klaida, nes tokia raiška nėra būdinga natūraliai kalbai – laukiame datyvo.

3.1.3. Konstrukcijos su *lūgt*

Manipuliatyvinės konstrukcijos sudarė 59 iš 100 atsitiktinių tekstyno pavyzdžių su veiksmažodžiu *lūgt* ‘prašyti’. Sakininių konstrukcijų su *lūgt* formali struktūra gali būti įvairi. Manipuliacijos lemiamas veiksmas įprastai yra žymimas veiksmažodžio bendraties forma, tačiau tekстыne rastas vienas pavyzdys, kuriame siekiamas atlikti veiksmas buvo pažymėtas komplementiniu sakiniu. Dažniausios raiškos bendratimi pavyzdys:

- (27) *Respondentiem* *arī* *tika* ***lūgts*** *atzīmēt*
 respondentas.PL.DAT taip pat PASS prašyti.PASS.PTCP.M.NOM pažymėti.INF
pašpalīdzības *grupu*
 savipagalba.SG.GEN grupē.SG.ACC
 „Respondentų taip pat buvo prašoma pažymėti savipagalbos grupę“
 (LVK2022)

Konstrukcija su komplementiniu sakiniu:

- (28) *Sazvanot* *glābšanas* *dienestu,* ***lūdzu,***
 prisiskambinti.INFR gelbėjimas.F.SG.GEN tarnyba.SG.ACC prašyti. 1SG.PRS
 [lai *savieno* *ar* *Smiltenes* *policijas* *iecirkni*].
 kad sujungti.3.PRS su Smiltenē.GEN policija.SG.GEN nuovada.SG.ACC
 „Prisiskambinęs gelbėjimo tarnybai, **prašau**, [kad sujungtų su Smiltenės policijos nuovada].“
 (LVK2022)

Poveikio gavėjas sakiniuose su *lūgt* gali būti žymimas datyvo (9 iš 19, kuriuose manipuliacijos adresatas išvis yra žymimas) arba akuzatyvo linksniu (10 iš šių 19). Vartosenos pavyzdys su datyvu – pavyzdys (27). Pavyzdys su akuzatyvo forma:

- (29) «*Latvijas* *Dzelzceļš*» ***lūdz*** «*Pokemon Go*» *lietotājus*
 Latvija.GEN geležinkelis prašyti.3.PRS Pokemon Go naudotojas.PL.ACC
nespēlētis *dzelzceļa* *tuvumā*
 žaisti.NEG.REFL.INF geležinkelis.SG.GEN artumas.SG.LOC
 „*Latvijos geležinkelis* prašo *Pokemon Go* naudotojų nežaisti šalia geležinkelio.“
 (LVK2022)

Manipuliatyvusis *lūgt* yra virtęs mandagumo raiškos priemone. Šia reikšme įprastai vartojama veiksmažodžio pirmojo asmens forma, o prašomas atlikti veiksmas žymimas liepiamąja nuosaka¹⁴. Sakiniai su jaustuku *lūdzu* iš pirmo žvilgsnio panašūs į manipuliatyvų sakinius, nes jų subjektas taip pat siekia paveikti kito asmens veiksmą, žodiniu veiksmu išreiškia savo valią

¹⁴ Latvių kalbos tezaure yra straipsnis pirmojo asmens formai *lūdzu*, virtusiai mandagumo jaustuku. Latvių kalbos gramatikoje pirmojo asmens forma pateikta prie jaustukų (LVG 680).

klausytojui. Šiuose sakiniuose išreiškiamas kitas veiksmas, tačiau dėl pakitusios *lūgt* reikšmės nublinksta subordinacijos santykis. Tokios vartosenos pavyzdžių imtyje rasta 9, pavyzdžiui:

- (30) *Un, lūdzu, atnesiet kādu vecmāmuļas*
 ir prašyti.1SG.PRS atnešti.IMP.PL koks.SG.ACC močiutē.SG.GEN
personisko mantu.
 asmeninis.DEF.M.SG.ACC daiktas.SG.ACC
 „Ir, prašau, atneškite kokį nors močiutės asmeninį daiktą.“

(LVK2022)

Lyginant konstrukcijų su *lūgt* vartoseną su pirmojo latviško Biblijos vertimo kalba (1685 m.), šiuolaikinėje kalboje išnykusi konstrukcijos vartoseną su genityvu netiesioginio objekto pozicijoje (Gavelytė 2024).

3.1.4. Konstrukcijos su *likt*

Šiuolaikinės latvių kalbos tekстыne iš 100 sakinių su *likt* (‘liepti; versti’) mažiau nei pusė turėjo manipuliatyvinę reikšmę; iš jų 42 buvo kauzatyvinės reikšmės (‘versti’), o 2 – eksplikitinės žodinės manipuliacijos (‘liepti’). Visose *likt* konstrukcijose manipuliacijos poveikio adresatas buvo pavartotas datyvo forma, o siekiamas atlikti veiksmas – infinityvo forma. Žodinės manipuliacijos sakinio pavyzdys:

- (31) *Viņš lika man stāvēt upē.*
 Jis liepti.3.PST aš.DAT stovėti.INF upē.SG.LOC
 „Jis liepė man stovėti upėje.“

(LVK2022)

3.1.5. Apibendrinimas

Visos manipuliatyvinės konstrukcijos su *pavēlēt*, *liegt*, *lūgt* ir *likt* yra sudaromos poveikio gavėją žymint datyvo linksniu, tačiau sakiniuose su *lūgt* taip pat gali būti vartojamas akuzatyvas. Siekiamas atlikti veiksmas visų minėtų veiksmažodžių konstrukcijose gali būti išreiškiamas bendraties forma, tačiau manipuliatyvuose su *pavēlēt* ir *lūgt* taip pat gali būti vartojami komplementiniai finitiniai sakiniai su jungtuku *lai*.

3.2. Latvių kalbos perifrastiniai kauzatyvai

3.2.1. Konstrukcijos su *ļaut*

Ļaut ‘leisti’ yra pagrindinis latvių kalbos permisyvo konstrukcijų pagrindo veiksmažodis. Iš 100 atsitiktinai atrinktų tekstyno pavyzdžių 98 yra permisyvai. Kiti 2 sakiniai yra su stabiliaisiais junginiais su daiktavardžiu: *ļaut vaļu* ‘duoti valią’. Perifrastiniuose kauzatyvuose su *ļaut* siekiamas

atlikti veiksmas visada žymimas infinityvo formos veiksmazodžiu, o leidimo gavėjas – datyvo formos daiktavardžiu. Pavyzdžiui:

- (32) *mēs viņiem neļaujam pašiem izvēlēties*
mes jie.M.DAT leisti.NEG.1PL.PRS pats.M.PL.DAT išsirinkti.INF
„mes jiems neleidžiame išsirinkti patiems“

(LVK2022)

3.2.2. Konstrukcijos su *laist*

Tarp 100 pavyzdžių su veiksmazodžiu *laist* rasti tik 4 sakiniai su kauzatyvinėmis konstrukcijomis. Visos šios konstrukcijos buvo permisyvo reikšmės. Sakiniuose leidžiamas veiksmas žymimas bendratimi, o leidimo gavėjo žymėjimas skyrėsi – rasta atvejų su akuzatyvu (3 pavartojimai) ir datyvu (1 pavartojimas). Pavyzdys su datyvu:

- (33) *Ai, glītais mazuli, man nevajadzēja*
ak dailus.M.SG.DEF.NOM mažylis.SG.VOC aš.SG.DAT reikėti.NEG.3.PST
laist tev iet
leisti.INF tu.SG.DAT eiti.INF
„Ak, dailusis mažylis, man nereikėjo leisti tau eiti“

(LVK2022)

Vienintelis pavyzdys su akuzatyvu:

- (34) *Ķelpe iesaka sagādāt būri <...> un laist*
Kelpē įsakyti.3.PST parūpinti narvas.SG.ACC ir leisti.INF
viņu dzīvoties ārā, kad saimnieki ir mājās.
ji.SG.ACC gyventi.REFL.INF lauke kada šeimininkas.PL būti.3.PRS namai.LOC
„Kelpē įsakė parūpinti narvą <...> ir leisti jai gyventi lauke, kai šeimininkai yra namuose.“

(LVK2022)

3.2.3. Konstrukcijos su *likt*

Veiksmazodis *likt* gali būti ir kauzatyvinių, ir kitų manipulytinių konstrukcijų pagrindas. Kauzatyvo konstrukcijos gali būti ir faktityvinės (24 iš 42 kauzatyvinių pavyzdžių), ir permisyvinės (18 iš šių 42). Kauzatyvinių konstrukcijų su *likt* formali struktūra atitinka kitas *likt* konstrukcijas (žr. 3.1.4). Faktityvinės konstrukcijos su *likt* nurodo situaciją, kurioje poveikio gavėjas negali rinktis, ar atlikti nurodytą veiksmą:

- (35) *<...> kermēņa masai liekot palielināties <...>*
kūnas.SG.GEN masė.SG.DAT versti.PTCP padidėti.INF
„<...> padidinant kūno masę <...>“

Permisyviniuose *likt* sakiniuose duodamas leidimas:

(36)	<i>Tā</i>	<i>būs</i>	<i>izrāde,</i>	<i>kas</i>	<i>liks</i>	<i>paskatīties</i>
	ta	būti.3.PRS	paroda	kas	leisti.3.PRS	pasižiūrėti.INF
	<i>uz</i>	<i>mūsdienū</i>	<i>kultūras</i>		<i>un</i>	<i>šovbiznesa vidi</i>
	ī	mūsu dienų	kultūra.SG.GEN	ir	šou verslo	aplinka.SG.ACC
	<i>pilnīgi</i>	<i>citām</i>	<i>acīm.</i>			
	visai	kitos.PL.INST	akis.PL.INST			

„Tai bus paroda, kuri leis pasižiūrėti į šiuolaikinės kultūros ir šou verslo aplinką visai kitomis akimis.“

3.2.4. Konstrukcijos su *dot*

Veiksmažodžio reikšmė ‘duoti’ permisyvinė funkcija yra būdinga daugeliui Baltijos jūros arealo kalbų. Ši reikšmė paliudyta lietuvių, lyvių ir estų, taip pat slavų kalbose. *Duoti* pagrindo kauzatyvinė konstrukcija buvo vienintelis prūsų kalbos permisyvo raiškos būdas. Pagal J. Pakerį, šio pagrindo kauzatyvai, tikėtina, yra istoriškai seniausi, nes yra bendri baltų ir slavų kalboms, galbūt vartoti jau tam tikrų prokalbių etapais (Pakerys 2018). Permisyvai su *dot* buvo vartojami ir 17 a. latvių kalboje:

(37)	<i>Lai</i>	<i>tas</i>	<i>Kungs</i>	<i>tam</i>	<i>dohd</i>	<i>Schehlaftibu</i>	<i>atraft</i>
	tegul	tas	viešpats	tas.SG.DAT	duoti.3.PRS	malonė.SG.ACC	atrasti.INF
	<i>pee</i>	<i>ta</i>	<i>Kunga</i>		<i>tannî</i>	<i>Deenâ</i>	
	prie	tas.m.sg.gen	viešpats.SG.GEN		ta.SG.LOC	diena.SG.LOC	

„Tegul tas Viešpats duoda atrasti malonę pas tą Viešpatį tą dieną“

JT1685 2 Tim 1:18

Šiuolaikinėje latvių kalboje perifrastiniai kauzatyvai su *dot* yra reti¹⁵, šiam tyrimui sudarytoje imtyje pavyzdžių nerasta. Pavienių kauzatyvinio veiksmažodžio *dot* vartosenos atvejų galima rasti tekstyne, pavyzdžiui:

(38)	<i>Kam</i>	<i>tu</i>	<i>dod</i>	<i>valdīt</i>	<i>pār</i>
	kas.SG.DAT	tu	duoti.2.SG.PRS	valdyti.INF	virš
	<i>debesīm</i>				
	dangus.PL.DAT				

„Kam duodi valdyti danguje?“

(LVK 2022)

Šiame sakinyje *dot* vartojamas permisyvine reikšme.

¹⁵ Permisyvinė *dot* reikšmė nurodyta tezaure, tačiau jos nėra šiuolaikinės latvių kalbos žodyne (MLVV).

3.2.5. Konstrukcijas su *spiest*

74 iš 100 atsitiktinių pavyzdžių su *spiest* tekстыne buvo sakiniai su perifrastiniais kauzatyvais. Didžiojoje jų dalyje pagrindo veiksmažodis buvo vartojamas dalyvio forma. Kauzatyvo lemiamas veiksmažodis vartojamas bendraties forma, tačiau poveikio gavėją reiškiantis daiktavardis gali būti datyvo arba akuzatyvo formos. Dažniausiai šiuose sakiniuose poveikio gavėjas nebuvo nurodytas, tačiau buvo 2 vartosenos atvejai, kuriuose jis išreikštas datyvo linksniu ir 1 atvejis su akuzatyvu. Pavyzdys su datyvu:

(39) <i>Pārdomāt</i>	<i>savus</i>	<i>plānus</i>	<i>Padomju Savienībai</i>	<i>spieda</i>
Pergalvoti.INF	savas.M.PL.ACC	planas.PL.ACC	Sovietų sąjuga.DAT	spausti.3.PST
<i>plašā</i>	<i>tautas</i>		<i>manifestācija</i>	<i>Rīgā</i>
plati.F.SG.LOC	tauta.SG.GEN		manifestacija	Ryga.LOC
„Pergalvoti savo planus <u>Sovietų sąjungā</u> vertē plati tautos manifestacija Rygoje.“				
(LVK2022)				

Pavyzdys su akuzatyvu:

(40) <i>Es</i>	<i>vinu</i>	<i>spiedu</i>	<i>atzīt,</i>	<i>ka</i>	<i>kārtība</i>	<i>ir</i>	<i>viena</i>
aš	jī.SG.ACC	spausti.1SG.PST	pripažinti.INF	kad	tvarka	būti.3.PRS	viena
<i>no</i>	<i>mūžīgajām</i>		<i>pirmsākotnēm</i>				
<i>iš</i>	<i>amžinas.M.SG.DEF.DAT</i>	<i>pradas.PL.DAT</i>					
„Aš verčīau <u>jā</u> pripažinti, kad tvarka yra viena iš amžinųjų pradų“							
(LVK2022)							

3.2.6. Apibendrinimas

Visi latvių kalbos perifrastiniai kauzatyvai sudaromi su bendraties forma išreikštu siekiamu atlikti veiksmu ir datyvo forma išreikštu leidimo gavėju. Išimtis – sakiniai su permisyvu *laist* ir faktityvu *spiest*, kuriuose leidimo gavėjas gali būti žymimas akuzatyvo linksniu. Permisyvai su *laist* ir *dot* šiuolaikinėje latvių kalboje yra reti. Kauzatyvai su *likt* taip pat dažnai vartojami ir permisyvo, ir faktityvo funkcija.

4. Lyvių kalbos manipulytyvai ir perifrastiniai kauzatyvai

Šiame darbe tirtos lyvių kalbos perifrastinės kauzatyvų konstrukcijos su pagrindo veiksmažodžiais *laskō* ‘leisti’, *andō* ‘duoti’, *vēļō* ‘leisti’, *pīkstō* ‘spausti’ ir *pānda* ‘versti’ bei kitos manipulytyvinės konstrukcijos su *kāskō* ‘liepti’, *pānda* ‘liepti’, *kēldō* ‘drausti’ ir *pallō* ‘prašyti’.

4.1. Lyvių kalbos manipulytyvinės konstrukcijos

4.1.1. Konstrukcijos su *kāskō*

Manipulytyvinių konstrukcijų su pagrindu *kāskō* atviros prieigos tekстыne rasti nepavyko. *Kāskō* pagrindinė reikšmė yra ‘liepti’, todėl tai tipinis manipulytyvinės konstrukcijos veiksmažodis. Sakinių su šiuo veiksmažodžiu pavyzdžių nėra ir elektroniniame lyvių-latvių-estų-anglų kalbų žodyne. Matyt, tekstuose jį nustelbia *pānda* ‘versti; liepti’ (žr. toliau).

Lyvių *kāskō* etimologinis atitikmuo estų kalboje yra *kāskima* ‘liepti’. Pagal estų kalbos etimologinį žodyną (toliau – ETY)¹⁶, lyvių kalbos žodis gali būti skolinys iš estų kalbos.

4.1.2. Konstrukcijos su *kēldō*

Tekстыne rasta 12 manipulytyvinių konstrukcijų su veiksmažodžiu *kēldō* ‘drausti’. Visuose pavyzdžiuose manipulytyvu siekiamas atlikti veiksmas buvo žymimas bendraties forma, pavyzdžiui:

(41) *Izā* *kēldiz* *lādō*.
tēvas.NOM drausti.PST eiti.INF

„Tēvas **draudē** eiti.“

Jeigu sakinyje išreikštas manipulycijos poveikio gavėjas, jis žymimas datyvo linksniu, pavyzdžiui:

(42) *1937. āigasts* *tāmmōn* *kēldistō* *broutšō*
1937 metai.INESS.PL 3SG.DAT drausti.3PL.PST važiuoti.INF

Leṭmōlō.

Latvija.ALL

„1937 metais jam draudē važiuoti į Latvija.“

Pagal ETY, žodis *kēldō* ‘drausti’ yra kilęs iš Baltijos jūros finų kalbos vedinio, reiškusio kalbėjimo veiksmą. Šis žodis turėjo būti padarytas iš žodžio, reiškusio ‘liežuvis’ (dabartinės lyvių kalbos atitikmuo – *kēļ* ‘liežuvis; kalba’, estų kalbos – *keel* ‘liežuvis; kalba’, suomių – *kieli* ‘liežuvis; kalba’).

4.1.3. Konstrukcijos su *pallō*

¹⁶ Metsmägi, Iris (red.), Sedrik, Meeli, Soosar, Sven-Erik 2012, *Eesti etimoloogiasõnaraamat*, Tallinn: Eesti Keele Instituut.

Tekstyne rastos 6 konstrukcijos su veiksmažodžiu *pallō* ‘prašyti’. Konstrukcijų formali raiška įvairi. Manipuliacinėse konstrukcijose poveikio gavėjas visada bus išreiškiamas partityvo linksniu, taip pat kaip ir prašymo adresatas objektiniuose sakiniuose, pavyzdžiui:

(43) *Skūollāpš pōliz skūolmēstar kādst andōksandō.*

Mokinys prašyti.PST.3SG mokytojas.GEN ranka.PART atleidimas

„Mokinys paprašė mokytojo atleidimo.“

Manipuliatyvu siekiamas atlikti veiksmas gali būti reiškiamas bendratimi arba šalutiniu sakiniu su komplementiniu jungtuku *laz* ‘kad’. Sakinio su bendratimi pavyzdys:

(44) *Ne pōlizt tānda kōgiņim īedō.*

3PL prašyti.3PL.PST 3SG.PART ilgas.COMP likti.INF

„Jie paprašė jo ilgiau pasilikti.“

Konstrukcijos su šalutiniu sakiniu pavyzdys:

(45) *Pōlab jumāltō, [laz ta tulgō ja*

prašyti.3SG.PRS dievas.PART kad 3SG ateiti.JUSS ir

ābțōg].

padėti.JUSS

„**Prašo Dievo**, [kad jis ateitų ir padėtų].“

Lyvių kalbos žodžio *pallō* atitikmuo estų kalboje – *paluma*. Pagal ETY, šių žodžių kamienas yra bendros kilmės Baltijos finų arba net Baltijos finų-mordvių kalbose.

4.1.4. Konstrukcijos su *pānda*

Tekstyne iš viso rasta 10 manipuliatyviųjų konstrukcijų su veiksmažodžiu *pānda* ‘versti; liepti’. Veiksmažodis *pānda* gali būti ir faktityvinių kauzatyvinių, ir kitų stiprios valios manipuliatyviųjų konstrukcijų pagrindas. Liepimo reikšmę turėjo 5 iš 10 rastų *pānda* pavartojimo pavyzdžių. Šiose konstrukcijose poveikio gavėjas žymimas datyvo linksniu, o siekiamas atlikti veiksmas – bendratimi arba supynu. Žodinės manipuliacijos konstrukcijos su *pānda* pavyzdys su supynu:

(46) *Jemā paņ lapsōn lāmō*

motina liepti.3SG.PST vaikas.DAT.SG eiti.SUP

kuodāj, agā ta iz lā.

namo bet 3SG NEG eiti.CNG

„Motina **liepė** vaikui eiti namo, bet jis nėjo.“

Šis žodis, tikėtina, yra paveiktas latvių kalbos veiksmažodžio *likt*, todėl jam būdinga ir faktityvinė, ir kalbėjimo-manipuliatyvinė reikšmės. Pirminė *pānda* reikšmė – ‘dėti’, kaip ir latvių kalbos *likt*, tad pagal latvių kalbos pavyzdį jis įgavo ir reikšmės ‘versti; liepti’. Pagal ETY, *pānda*

šaknis yra sena – paveldėta iš uraliečių prokalbės ir paliudyta daugelyje istorinių uraliečių kalbų. Atitinka estų kalbos veiksmažodį *panema* (žr. 5.2.4).

4.1.5. Apibendrinimas

Visose lyvių kalbos žodinės manipuliacijos konstrukcijose siekiamas atlikti veiksmas gali būti žymimas bendratimi, tačiau atskiroms konstrukcijoms būdinga ir kitokia raiška. Pavyzdžiui, sakiniuose su *pallō* siekiamas veiksmas dar gali būti nurodomas šalutiniu finitiniu sakiniu, o sakiniuose su *pānda* – supyno forma. Manipuliacijos poveikio adresatas konstrukcijose su *pallō* žymimas partityvo linksniu, o kitose – datyvo linksniu.

4.2. Lyvių kalbos kauzatyvinės konstrukcijos

4.2.1. Konstrukcijos su *āndō*

Tekstyne rasta 10 kauzatyvinių konstrukcijų su *āndō* ‘duoti’. Veiksmažodžiams, kurių pirminė reikšmė ‘duoti’, būdingas objekto žymėjimas datyvu. Šis žymėjimas būdingas ir konstrukcijoms su *āndō*. Pavyzdžiui:

(47) <i>Ma āndab</i>	<i>tāmmōn</i>	<i>tieudō,</i>	<i>laz</i>	<i>ta</i>
1SG duoti.1SG.PRS	3SG.DAT	žinoti.INF	kad	3SG
<i>tīedag</i>	<i>tīedō.</i>			
žinoti.JUSS	daryti			

„Aš **duodu** jam žinoti, kad jis žinotų, ką daryti.“

Atliksimas veiksmas visada žymimas veiksmažodžio bendraties forma. *Āndō* pagrindo manipuliatyvai visada atlieka permissyvinę funkciją.

Pagal ETY, *āndō* kamienas senas ir paveldėtas iš uraliečių prokalbės. Šalia visoms kalboms būdingos pagrindinės reikšmės ‘duoti’, kauzatyvinės reikšmės nurodomos prie lyvių, estų, votų, suomių, ižorų, rytų karelių ir vepsų kalbų atitikmenų.

4.2.2. Konstrukcijos su *laskō*

Rasta 12 konstrukcijų su veiksmažodžiu *laskō* ‘leisti’. Šios konstrukcijos gali būti permissyvinės arba kuratyvinės reikšmės. Dažniausiai siekiamas atlikti veiksmas žymimas bendratimi, o leidimo gavėjas – datyvo linksniu. Pavyzdžiui:

(48) <i>Paldīn</i>	<i>mīnda</i>	<i>laskūb</i>	<i>lougō</i>	<i>kādō.</i>
dabar	1SG.PART	leisti.3SG.PRS	lėtai	vaikščioti.INF

„Šiuo metu man leidžia lėtai vaikščioti.“

Vienintelio rasto kuratyvinės reikšmės sakinio formali struktūra skyrėsi:

(49) <i>Ēntšta</i>	<i>rištōm</i>	<i>laskō.</i>
--------------------	---------------	---------------

pats.SG.PART krikštyti.SUP leisti.INF

„**Leisti** save krikštyti (= krikštydintis, krikštytis).“

Šiame sakinyje siekiamas atlikti veiksmas išreikštas veiksmažodžio supyno forma, o kauzatyvo adresatas – partityvo forma.

Pagal ETY, *laskō* šaknis yra paveldėta iš Baltijos finų prokalbės arba gal net senesio laikotarpio. *Laskō* turi neabejotins atitikmenis Baltijos finų kalbose (pvz., estų *laskma*, suomių *laskea*). Šiose kalbose atitikmenys turi ir permissyvinę reikšmę ‘leisti’, ir kauzatyvinę reikšmę (‘daryti, kad vykėtų X’). Genetiškai tolimesnių uraliečių kalbų atitikmenys abejotini.

Veiksmažodžio *laskō* permissyvinė reikšmė yra atsiradusi dėl įvairioms kalboms būdingos semantinės kaitos iš erdvinės reikšmės ‘paleisti, suteikti galimybę judėti objektui’ į permissyvinę reikšmę (‘duoti leidimą, netrukdyti veikti’. Ši semantinė kaita įvykusi ir kitose arealo kalbose: estų (*laskma*), latvių (*laist*), vokiečių (*lassen*).

4.2.3. Konstrukcijos su *pānda*

Veiksmažodžiui *pānda* būdinga ir ne tik manipulyatyvinė liepimo reikšmė (žr. 4.1.4), bet ir faktityvinė kauzatyvinė reikšmė. Iš tekstyne rastų 10 sakinių su manipulyatyviniu veikmažodžiu *pānda* 5 buvo pavartoti kauzatyvinėse faktityvinėse konstrukcijose. Jose siekiamas atlikti veiksmas gali būti žymimas infinityvo arba supyno forma, o poveikio gavėjas – datyvo linksniu.

Šiuo atveju panaudotas *-mō* infinityvas:

(50) <i>Ūomōg</i>	<i>udūd</i>	<i>jarā</i>	<i>kōtōb,</i>	<i>panāb</i>
rytas.sg.GEN	rūkas.PL	šalin	nykti.3SG	versti.3SG.PRS
<i><u>lindōn</u></i>	<i>lōlamō</i>			
paukštis.DAT.SG	giedoti.INF			

„Ryto rūkas išsisklaido, **skatina (verčia)** paukščius giedoti“

Pavyzdys su supyno forma:

(51) <i>Sov</i>	<i>panāb</i>	<i>kievtōm.</i>
dūmai.sg.NOM	versti.3SG	kosėti.SUP

„Dūmai **verčia** kosėti.“

(50)–(51) pavyzdžiuose manipulyacijos poveikio objektas, kaip matyti iš konteksto, neturi valios rinktis atlikti veiksmą, dėl to šiuos sakinius galima laikyti faktityviniais.

4.2.4. Konstrukcijos su *pīkstō*

Tekstyne rasti tik 2 konstrukcijų su *pīkstō* ‘spausti, versti’ pavyzdžiai. Perifrastiniai kauzatyvai su šiuo veiksmažodžiu yra faktityvinės reikšmės. Abiejuose rastuose sakiniuose veiksmažodis *pīkstō* buvo pavartotas neveikiamąjo dalyvio forma, todėl kauzatyvinio poveikio

gavėjas buvo žymėtas nominatyvu. Atliksimas veiksmas gali būti išreikštas bendratimi arba supynu.

Sakinys su bendraties forma:

- (52) *Līvōd* *saitō* *pīkstōd* *alīztō* *saksādōn*.
lyvis.PL.NOM tapti.PST.PL spausti.PASS.PST.PTCP pasiduoti.INF vokiečiais.PL.DAT
„Lyviai buvo priversti pasiduoti vokiečiams.“

Supyno konstrukcija su *pīkstō*:

- (53) *Neitst* *āb* *ūo* *sōnd*
mergina.NOM.SG NEG būti.CNG tapti.ACC.PTCP
nei pīkstōd *siedā* *mīeztō*
taip spausti.PASS.PST.PTCP tas.PART.SG vyras.PART.SG
vōtām, *mingizt* *vanbizt* *kūođōn* *tōbōd*.
imti.SUP koks.PART tėvai tikrai norėti.PASS.PST.PTCP
„Mergina nebuvo verčiama tuoktis su vyru, kurį išrinko tėvai.“

Žodis *pīkstō* turi atitikmenis estų, vodų ir ižorų kalbose tiesiogine reikšme ‘spausti’, tačiau kauzatyvinė reikšmė, atrodo, egzistuoja tik lyvių kalboje. Ši reikšmė galėjo atsirasti dėl latvių kalbos veiksmažodžio *spiest* ‘spausti; versti’ įtakos.

4.2.5. Konstrukcijos su *vēļō*

Tekstyne rasti 9 perifrastiniai kauzatyvai su *vēļō* ‘leisti’. Šiose konstrukcijose kauzatyvo lemiamas veiksmas išreiškiamas bendratimi. Visuose pavyzdžiuose nebuvo išreikštas kauzatyvo poveikio gavėjas. Pavyzdžiui:

- (54) *Minā* *āb* *vēļ* *sīnda* *rabbō*
1SG NEG leisti.CNG 2SG.PART mušti.INF

„aš **neleisiu** tavęs mušti“

Veiksmažodis *vēļō* yra latvių kalbos manipuliatyvinio veiksmažodžio *vēlēt* ‘leisti’ skolinys (Norvik, Pakerys 2022). Dabartinėje latvių kalboje šis žodis yra jau archaizmas. Konstrukcijas su *vēlēt* sudaro bendratimi išreiškiamas kauzatyvu siekiamas atlikti veiksmas ir datyvu žymimas leidimo gavėjas:

- (55) Lat. *jūs [...] vēlat viņam mani ņemt*

(ME, vol. IV: 557)

Liet. *jūs [...] leidžiate jam mane imti*

4.2.6. Apibendrinimas

Jeigu kauzatyvinėse sintaksinėse konstrukcijose buvo žymėtas poveikio gavėjas (*andō*, *laskō* ir *pānda*), jis buvo išreikštas datyvo linksniu. Visi kauzatyviniai veiksmažodžiai gali jungtis infinityvo formą išreikšti poveikiu siekiamą atlikti veiksmą, tačiau faktityvai *pānda* ir *pīkstō* gali būti

sudaromi ir su kito veiksmazodžio supyno forma. Veiksmažodžių *andō*, *laskō* ir *vēļō* pagrindu sudaromi perifrastiniai permisivai, o *pānda* ir *pīkstō* – faktityvai.

5. Estų kalbos manipuliatyvai ir perifrastiniai kauzatyvai

Estų kalbos pavyzdžiai surinkti iš Nacionalinio estų tekstyno (NC 2021)¹⁷. Tirta po 100 atsitiktinių sakinių su kauzatyviniais veiksmažodžiais *andma* ‘duoti’, *laskma* ‘leisti’, *lubama* ‘leisti’, *panema* ‘dėti’, *sundima* ‘versti’, *survestama* ‘spausti’, *tõukama* ‘stumti’ ir *võimaldama* ‘leisti’ bei su žodinės manipuliacijos konstrukcijose vartojamais veiksmažodžiais *käskima* ‘įsakyti’, *keelama* ‘drausti’, *küsima* ‘klausti’ ir *paluma* ‘prašyti’. Atsitiktinei atrankai pasitelkta *Sketch Engine* atsitiktinės imties funkcija. Tarp visų 1200 sakinių rastos 295 kauzatyvinės konstrukcijos ir 144 kitos manipuliatyvinės konstrukcijos.

5.1. Estų kalbos manipuliatyvinės konstrukcijos

5.1.1. Konstrukcijos su *käskima*

Pavartojimai manipuliatyvinėse konstrukcijose sudarė 75 iš 100 tekstyno pavyzdžių su veiksmažodžiu *käskima* ‘įsakyti’. Manipuliatyvo nurodomas veiksmas daugeliu atvejų žymimas *-da* infinityvu (74 pavyzdžiai), bet taip pat gali būti žymimas *-ma* infinityvu (1 pavyzdys) ir komplementiniu sakiniu (1 pavyzdys). Pavyzdys su *-da* infinityvu:

(56) *Käskis* *emal* *majast* *välja* *minna*.
 įsakyti.3.SG.PST motina.AD namai.EL lauk eiti.INF
 „Įsakė motinai išeiti iš namų.“

(NC 2021)

Pavyzdys su *-ma* infinityvu:

(57) *Kohe* *tuleb* *mingi* *turbiin* *ja*
 staiga ateiti.3.SG.PRS kažkoks turbina ir
 käsib *minema* *kõndida*
 įsakyti.3.SG.PRS eiti.INF vaikščioti
 „Staiga ateis kažkokia turbina ir įsakys išeiti.“

(NC 2021)

Estų kalbos valentingumo žodyne (toliau – EKLT)¹⁸ nenurodyta *käskima* sakinio struktūra su *-ma* bendratimi.

Pavyzdys su komplementiniu sakiniu:

(58) *ma* *käsin*, [et *inglid*, *kes*
 aš įsakyti.1.SG.PRS kad angelas.PL.NOM kas
 valitsevad *neid* *vandeid*, *oleksid*
 valdyti.3.PL.PRS jie.PART priesaika.PL.PART būti.2.SG.COND

¹⁷ <https://www.sketchengine.eu/estonian-national-corpus/>.

¹⁸ Rätsep, Huno 1978, *Eesti keele lihtlause tüübid*, Valgus: Tallinn.

„aš īsakau, kad angelai, kurie valdo šias priesaikas, būtu išlaisvinti nuo savo įsipareigojimų“

41 iš 76 sakinių manipuliatyvinio poveikio gavėjas yra žymimas adesyvo linksnium (pavyzdys (56)). Dar 4 sakiniuose jis žymimas partityvo linksnium. Likusiuose sakiniuose poveikio gavėjas nebuvo žymimas.

(59) <i>mida</i>	<i>ma</i>	<i>tāna</i>	<u><i>sind</i></u>	<i>kāsin</i>
kuris.PART	aš	šiandien	tu.PART	īsakyti.1.SG.PRS
<i>pidada</i>	<i>ja</i>	<i>tāita</i>		
laikyti.INF	ir	vykdyti.INF		

„kurio aš tau šiandien įsakau laikytis ir vykdyti“

Partityvas visada vartojamas atvejais, kai manipuliatyvinio poveikio gavėjas išreikštas asmeniniu įvardžiu, o ne daiktavardžiu.

Manipuliatyvinių konstrukcijų su veiksmožodžiu *keelama* ‘(už)drausti’ rasta 18. Visose konstrukcijose siekiamas atlikti veiksmas žymimas *-da* infinityvu. Jeigu sakinyje išreikštas manipuliatyvinio poveikio gavėjas (11 atvejų), jis visada žymimas adesyvo linksniu. Pavyzdys:

(60) *kes keelab sul seda järele proovida?*
kas drausti.3.SG.PRS tu.AD tas.SG.PART po bandyti.INF
‘„kas draudžia tau tai pabandyti?“’

Rastas tik 1 manipuliatyvinis veiksmažodžio *küsimä* ‘klausti, prašyti’. Pavyzdys:

(61) *kui sa kūsiks selleks, [et targemaks*
jei tu klausti.3.SG.COND tas.SG.TRANS kad protingas.SG.TRANS
saada]
tapti.INF
„jei tu paprašytum tapti protingesniu“

39

Šio sakinio manipuliatyvinėje konstrukcijoje siekiamas atlikti veiksmas nusakomas komplementiniu sakiniu, tačiau prašymo gavėjas nenusakomas.

5.1.4. Konstrukcijos su *paluma*

Tekstyne rasta 50 konstrukcijų su *paluma* ‘prašyti’. Dažniausiai šiose konstrukcijose siekiamas atlikti veiksmas nusakomas veiksmažodžio *-da* infinityvo forma (48 vartosenos atvejai), bet jis gali būti nurodomas ir komplementiniu sakiniu (2 atvejai). Pavyzdys su *-da* infinityvu:

(62) *palume* *teil* *ülevaatusele tulla*
 prašyti.1.PL.PRS jūs.AD apžiūra.ALL atvykti.INF
 „prašome jūsų atvykti apžiūrai“

Pavyzdys su komplementiniu sakiniu:

(63) *ja ma palusin,* [et *mulle saadetakse*
 ir aš prašyti.1.SG.PST kad aš.ALL siųsti.PRS
draft meili peale]
 juodraštis elektroninis.laiškas.SG.PART po
 „ir aš paprašiau, kad man atsiųstų juodraštį elektroniniu laišku“

(NC 2021)

Paluma konstrukcijose manipuliacinio poveikio gavėjas dažniausiai žymimas adesyvo linksniu (16 atvejų, pavyzdys (62)), bet gali būti žymimas ir partityvu (3 atvejai). Pavyzdys:

(64) *palub* *Euroopa Ombudsmani,* [et *see*
 prašyti.3SG.PRS Europa.GEN Ombudsmenas.PART kad tas
teeks SOLVIT-keskustega]
 daryti.3.COND SOLVIT.centras.PL.COM
 „prašo Europos ombudsmeno, kad jis dirbtų su SOLVIT centrais“

(NC 2021)

5.1.5. Apibendrinimas

Visos ištirtos žodinės manipuliacijos konstrukcijos su veiksmažodžiais *kāskima*, *keelama*, *küsimis* ir *paluma* gali būti sudaromos su daiktavardžių adesyvo forma manipuliacijos poveikio gavėjo pozicijoje. Konstrukcijose su *paluma* ir *kāskima* gali būti vartojamas ir partityvo linksnis. Veiksmas, kurio atlikimo siekiama konstrukcijoje, dažniausiai žymimas veiksmažodžio *-da* infinityvo forma, tačiau konstrukcijos su *kāskima* bei *paluma* gali būti sudaromos ir su komplementiniais sakiniais su beasmene tariamosios nuosakos arba esamojo laiko veiksmažodžio forma. Konstrukcijos su *küsimis* pavartojimas rastas tik su komplementiniu sakiniu.

5.2. Estų kalbos perifrastiniai kauzatyvai

5.2.1. Konstrukcijos su *andma*

Kauzatyvinė veiksmažodžio *andma* ‘duoti’ reikšmė vartojama 5 iš 100 tirtų sakinių. Visos penkios konstrukcijos permissyvinės. Siekiamas atlikti veiksmas visais atvejais nusakomas veiksmažodžio *-da* infinityvu. Leidimo gavėjas nurodytas tik dviejuose sakiniuose: viename aliatyvo formos daiktavardžiu, kitame – genityvo. Pavyzdys su aliatyvo forma:

(65) <i>Grupist</i>	<i>väljaarvamisest</i>	<i>antakse</i>	<i>isikule</i>
grupė.SG.EL	atskyrimas.SG.EL	duoti.PRS	asmuo.ALL
<i>teada</i>	<i>e-kirja</i>		<i>teel.</i>
žinoti.INF	elektroninis laiškas.SG.GEN		kelias.SG.AD

„Apie atskyrimą nuo grupės asmeniui duos žinoti (= praneš) elektroniniu laišku.“

(NC 2021)

Pavyzdys su genityvu:

(66) <i>mitte</i>	<i>anda</i>	<i>end</i>	<i>välaliste</i>
ne	duoti.2.SG.IMP	pats.SG.PART	išorinis.PL.GEN
<i>jõudude</i>	<i>meelevalda.</i>		
jėga.PL.GEN	valdyti		

„Neleisk išorinėms jėgoms tave (tavęs) valdyti.“

(NC 2021)

5.2.2. Konstrukcijos su *laskma*

Konstrukcijos su veiksmažodžiu *laskma* ‘leisti’ sudarė 51 iš 100 tekstyno pavyzdžių. Siekiamas atlikti veiksmas šiose konstrukcijose žymimas *-da* infinityvu (47 atvejai) arba *-ma* infinityvu (4 atvejai). Pavyzdys su *-da* infinityvu:

(67) <i>Ei tohi</i>	<i>lihtsalt</i>	<i>lasta</i>	<i>tujul</i>	<i>langeda.</i>
NEG galėti.CNG	tiesiog	leisti.INF	nuotaika.AD	kristi.INF

„Negali tiesiog leisti nuotaikai suprastėti.“

(NC 2021)

Pavyzdys su *-ma* infinityvu:

(68) <i>lasin</i>	<i>koos</i>	<i>suhkruga</i>	<i>keema</i>
leisti.1.SG.PRS	su	cukrus.COM	virtti.INF

„leidžiu virti su cukrumi“

(NC 2021)

Jeigu sakinyje nurodomas leidimo gavėjas, visada žymimas adesvyvo linksniu (18 atvejų; pavyzdys (67)). Rastas vienas pasyvinis sakiny, kuriame leidimo gavėjas nurodomas nominatyvo linksnio daiktavardžiu.

Veiksmažodžio *laskma* forma *lase* yra virtusi hortatyvo dalelyte¹⁹:

(69) <i>Lase</i>	<i>Jumal</i>	<i>olla</i>	<i>Jumal.</i>
leisti.SG.IMP	dievas.NOM	būti	dievas.NOM
„Tegul Dievas būna Dievas.“			

(NC 2021)

Veiksmažodis *laskma* dažniausiai vartojamas permissyvo funkcija (50 atvejų; pavyzdys (67)), tačiau gali būti vartojamas ir kuratyvinėse konstrukcijose (1 atvejis). Kuratyvo pavyzdys:

(70) <i>kui ma</i>	<i>laseks</i>	<i>oma</i>	<i>kulmud</i>
jei aš	leisti.3.SG.COND	savo	antakis.PL.NOM
<i>ära</i>	<i>värvida</i>		
PERF	dažyti.INF		

„jei aš nusidažyčiau antakius (t. y. jei aš paprašyčiau nudažyti antakius, išigyčiau tokią paslaugą ir pan.).“ (pažodžiui: „jei aš duočiau/leisčiau nudažyti savo antakius“)

(NC 2021)

Šiame sakinyje subjekto lemiamo veiksmo rezultatas priklauso pačiam subjektui, tačiau veiksmą turi atlikti kitas asmuo.

5.2.3. Konstrukcijos su *lubama*

Kauzatyvinės konstrukcijos sudarė 41 iš 100 pavyzdžių su *lubama* ‘leisti’. Siekiamas atlikti veiksmas žymimas *-da* infinityvu (38 atvejai) ir *-ma* infinityvu (1 atvejis). *Lubama* funkcija visada permissyvinė. Pavyzdys su *-da* infinityvu:

(71) <i>lubage</i>	<i>oma</i>	<i>tunnetel</i>	<i>voolata</i>	<i>vabalt</i>
leisti.PL.IMP	savo	jausmas.PL.AD	tekėti.INF	laisvai
„leiskite savo jausmams lieti laisvai“				

(NC 2021)

Pavyzdys su *-ma* infinityvu:

(72) <i>märjale</i>	<i>rajale</i>	<i>driftima</i>	<i>ei</i>
šlapias.SG.ALL	kelias.SG.ALL	slysti.šonu.INF	NEG.SG
<i>lubata</i>			
leisti.CNG			

¹⁹ Permissyvinio veiksmažodžio *leisti* formos yra virtusios šios reikšmės dalelyte *lai* taip pat ir lietuvių bei latvių kalbose.

„neleidžiama slysti šonu ant šlapio kelio“

(NC 2021)

Leidimo gavėjas konstrukcijose su *lubama* žymimas adesyvu (14 atvejų; pavyzdys (71)) ir partityvu (1 pavyzdys). Pavyzdys su partityvu:

(73) <i>ei</i>	<i>lubata</i>	<i>sind</i>	<i>kūlastada</i>
NEG.SG	leisti.CNG	tu.PART	aplankyti.INF
„tau neleidžiama aplankyti“			

(NC 2021)

5.2.4. Konstrukcijos su *panema*

Tarp 100 sakinių su veiksmazodžiu *panema* ‘dėti’ rastos 6 kauzatyvinės konstrukcijos. Visos konstrukcijos faktityvinės. Siekiamas atlikti veiksmas visais atvejais nurodomas veiksmazodžio *-ma* infinityvo forma. Kauzatyvinio poveikio gavėjas nurodytas 4 iš 6 sakinių. Dviejuose – daiktavardžio partityvo linksniu. Pavyzdys su partityvu:

(74) <i>teatud</i>	<i>ideed</i>	<i>võivad</i>	<i>inimesi</i>
tam.tikras.PL.NOM	idėja.PL.NOM	galėti.3.PL.PRS	žmogus.PL.PART
<i>panna</i>	<i>ühtselt</i>	<i>käituma</i>	<i>küll</i>
versti.INF	vieningai	elgtis.INF	taip
„tam tikros idėjos gali priversti žmones elgtis vieningai“			

(NC 2021)

Pagal EKLT²⁰, kauzatyvinės reikšmės sakiniai su *panema* sudaromi su nominatyvu, genityvu arba partityvu ir *-ma* bendraties veiksmazodžiu. Estų kalbos veiksmazodžių valdomi linksniai priklauso ne vien nuo veiksmazodžio reikšmės, bet ir nuo jo formos. Nominatyvas objekto pozicijoje gali pasitaikyti pasyvinėse arba imperatyvo konstrukcijose arba sakiniuose su infinityvo klauza (Erelt ir kiti 1993: 53), taigi nominatyvas konstrukcijose su *panema* gali būti valdomas siekiamo atlikti veiksmo bendraties. Tokie pavyzdžiai imtyje rasti du, pavyzdžiui:

(75) <i>panin</i>	<i>iglesiase</i>	<i>parimad</i>
dėti.1.SG.PST	Iglesias.GEN	geras.SUPERL.PL.NOM
<i>lood</i>	<i>mängima</i>	
daina.PL.NOM	groti.INF	
„paleidau groti geriausias Iglesias dainas“		

(NC 2021)

²⁰ Tipas 320.0.

Šiame sakinyje dainos yra grojimo veiksmo objektas, ne kauzatyvo adresatas. Palyginimui, liet. *leidau groti dainas*, bet **leido dainoms groti*.

5.2.5. Konstrukcijos su *sundima*

Rastos 85 kauzatyvinės konstrukcijos su *sundima* ‘versti’. Visose jose *sundima* vartojamas kaip faktityvas. Siekiamas atlikti veiksmas visada žymimas veiksmažodžio *-ma* infinityvu. Kauzatyvinio poveikio gavėjas visada žymimas partityvu, išskyrus vieną pasyvinę konstrukciją. Tipinis kauzatyvo *sundima* sakinio pavyzdys:

(76) <i>Autoregistrakeskuse</i>		<i>töötajad</i>	<i>sunnivad</i>
automobilių.registracijos.centras.SG.GEN		darbuotojas.PL.NOM	versti.3.PL.PRS
<i>omavoliliselt</i>	<i>inimesi</i>	<i>registreeruma</i>	
savavališkai	žmogus.PL.PART	registruotis.INF	
<i>elanikeregistrisse</i> .			
gyventojų registras.SG.ILL			
„Automobilių registracijos centro darbuotojai savavališkai verčia žmones registruotis gyventojų registre.“			

(NC 2021)

5.2.6. Konstrukcijos su *survestama*

Rasta 30 konstrukcijų su *survestama* ‘spausti’. Visos šios konstrukcijos faktityvinės, jose kauzatyvinio poveikio gavėjas žymimas partityvo linksniu. Siekiamas atlikti veiksmas gali būti žymimas *-ma* infinityvu (23 atvejai) arba komplementiniu sakiniu (7 atvejai). Pavyzdys su *-ma* infinityvu:

(77) <i>survestas</i>	<i>ta</i>	<i>mind</i>	<i>pāris</i>	<i>pikalt</i>	<i>jātkama</i>
spausti.3.SG.PST	jis/ji	aš.PART	gana	ilgai	tęsti.INF
„jis/ji vertė mane gana ilgai tęsti“					

(NC 2021)

Pavyzdys su komplementiniu finitiniu sakiniu:

(78) <i>hakkasid</i>	<i>ostjaid</i>	<i>survestama</i> , [et	<i>nad</i>
pradėti.3.SG.PST	pirkėjas.PL.PART	spausti.INF	kad jie
<i>maksaks</i>	<i>kõrgema</i>	<i>hinna</i>]	
mokėti.COND	didelis.COMP.GEN	kaina.SG.GEN	
„pradėjo spausti pirkėjus, kad jie mokėtų didesnę kainą“			

(NC 2021)

5.2.7. Konstrukcijos su *tōukama*

Kauzatyvinės konstrukcijos sudarė 4 iš 100 sakinių su *tōukama* ‘stumti’. Visose konstrukcijose *tōukama* vartojamas faktityvine funkcija. Siekiamas atlikti veiksmas visada žymimas *-ma* infinityvais. Kauzatyvo poveikio gavėjas nurodomas tik 2 iš 4 pavyzdžių. Šiuose sakiniuose jis išreiškiamas daiktavardžio partityvo linksniu. Sakinio su kauzatyvu *tōukama* pavyzdys:

(79) tōukas -ki	<u>mind</u>	seda	mōtisklust
stumti.3.SG.PST-irgi	aš.PART	tas.PART	apmāstymas.SG.PART
kirjutama			
rašyti.INF			
„privertė mane parašyti šį apmāstymą“			

(NC 2021)

5.2.8. Konstrukcijos su *vōimaldama*

Rastos 73 konstrukcijos su *vōimaldama* ‘leisti’. Visos šios konstrukcijos permissyvinės. Siekiamas atlikti veiksmas visose žymimas *-da* infinityvu. Leidimo gavėjas visada reiškiamas adesyvo formos daiktavardžiu. Pavyzdys:

(80) <i>Annetajate</i>	<i>hulga</i>	<i>kasv</i>	<i>vōimaldab</i>	<u><i>meil</i></u>
donoras.PL.GEN	daug	augimas	leisti.3.SG.PRS	mes.AD
<i>fondi</i>	<i>tegevust</i>		<i>laiendada.</i>	
fondas.PART	veikla.SG.PART		plēsti.INF	
„Donorų skaičiaus augimas leidžia mums plēsti fondo veiklą.“				

(NC 2021)

5.2.9. Apibendrinimas

Kauzatyvinės estų kalbos konstrukcijos su *panema*, *sundima*, *survestama* ir *tōukama* yra faktityvinės reikšmės. Su *andma*, *lubama* ir *vōimaldama* – tik permissyvinės. *Laskma* konstrukcijos, be permissyvinės reikšmės, taip pat gali būti ir kuratyvinės. Kauzatyvinėse konstrukcijose su *panema*, *sundima* ir *tōukama* siekiamas atlikti veiksmas visada žymimas veiksmazodžio *-ma* infinityvo forma, su *survestama* dažniausiai žymimas *-ma* infinityvu, bet gali būti vartojami ir komplementiniai sakiniai. Konstrukcijose su *andma* bei *vōimaldama* siekiamas atlikti veiksmas visada žymimas *-da* infinityvo forma, tačiau su *laskma* ir *lubama* gali būti vartojami ir *-ma* infinityvai. Kauzatyvinio poveikio gavėjas su *panema*, *sundima*, *survestama* ir *tōukama* žymimas žodžio partityvo linksniu. Konstrukcijose su *lubama*, *vōimaldama* ir, tikėtina, *laskma* leidimo gavėjas žymimas tik adesyvo linksniu. Kauzatyvinėse konstrukcijose su *andma* poveikio gavėjai žymimi aliatyvo arba genityvo linksniais.

6. Manipuliatyvų ir kauzatyvų konstrukcijų gretinimas lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose

Kauzatyvinės konstrukcijos su veiksmažodžiu, kurio pagrindinė reikšmė yra ‘duoti’ būdingos baltų ir finų kalboms. Perifrastiniai kauzatyvai su *duoti* arba *dot* egzistuoja dabartinėse lietuvių ir latvių kalbose, tačiau latvių kalboje jie yra reti. Latvių kalbos perifrastiniai permissyvai dažniausiai išreiškiami veiksmažodžiu *ļaut*²¹. ‘Duoti’ permissyvai t. p. vartojami lyvių ir estų kalbose: su lyvių kalbos veiksmažodžiu *āndō* ir bendrašakniu estų *andma*. Lyvių kalbos *āndō* konstrukcijų struktūra atitinka lietuvių *duoti* bei senąsias latvių *dot* permissyvines konstrukcijas. Visose siekiamas atlikti veiksmas žymimas bendratimi, o leidimo gavėjas – datyvo linksniu, išskyrus estų kalbos permissyvinį kauzatyvą su *andma*, kurio konstrukcijos sudaromos leidimo gavėją žymint aliatyvo arba genityvo formomis²².

Latvių, lyvių ir estų kalboms būdingos manipuliatyvinės konstrukcijos pagrindu pirmine reikšme ‘dėti’ (latvių *likt*²³, lyvių *pānda*, estų *panema*). Latvių *likt* sintaksinės konstrukcijos gali būti vartojamos permissyvine (labai retai), faktityvine ir liepimo funkcijomis (dažnai). Lyvių *pānda* konstrukcijos taip pat daugiafunkcės, jomis reiškiamas faktityvumas ir liepimas. Lyvių *pānda* atitikmens estų kalboje – *panema* – konstrukcijos vartojamos vien faktityviškai. Formaliai konstrukcijos lyvių ir latvių kalbose panašios – manipuliatyvinio poveikio gavėjas žymimas datyvo linksniu, o siekiamas atlikti veiksmas – bendratimi (lyvių kalboje gali būti vartojama ir supyno forma). Estų perifrastiniai faktityvai su *panema* sudaromi su *-ma* bendratimi ir objektiniu nominatyvu, genityvu arba partityvu.

Manipuliatyviniai veiksmažodžiai, turintys reikšmę ‘prašyti’, pasižymi komplementacijos įvairove. Lietuvių kalbos *prašyti* pagrindo konstrukcijos dažniausiai sudaromos siekiamą atlikti veiksmą žymint komplementiniu finitiniu sakiniu, bet jose gali būti vartojama ir bendratis. Taip pat su bendratimi arba komplementiniu finitiniu sakiniu gali būti sudaromos lyvių kalbos konstrukcijos su *pallō* bei estų kalbos konstrukcijos su *paluma*. Latvių kalbos *lūgt* konstrukcijose vartojama bendratis arba komplementiniai finitiniai sakiniai su jungtuku *lai*. Prašymo adresatas lietuvių kalboje reiškiamas akuzatyvo arba genityvo linksniu, latvių kalboje – datyvu, lyvių kalboje – partityvu, o estų kalboje – adesyvo arba partityvo linksniu. Estų adesyvas gali būti laikomas kitų kalbų datyvo atitikmeniu, nes kai kuriose konstrukcijose, kur baltų ir lyvių kalbose vartojamas datyvo linksnis, estų kalboje vartojamas adesyvas²⁴. Taip pat Baltijos finų kalbų partityvas dalimi funkcijų atitinka baltų

²¹ Bendrašakiniai baltų veiksmažodžiai liet. *liauti*, prūsų *alāut* ‘mirti’. Iš IE šaknies *leuH-/*luH- ‘nupjauti, išlaisvinti’ (LED: 693).

²² Estų kalboje nėra datyvo linksnio. Lyvių ir baltų kalbų datyvo funkcijas kitose finų kalbose atlieka aliatyvo, adesyvo ir genityvo linksniai (de Sivers 1970).

²³ Senesnė *likt* reikšmė artima lietuvių *likti* (LED: 705).

²⁴ Pavyzdžiui, lyvių kalbos posesyvinę konstrukciją *minnōn um* ‘man yra’ su datyvu estų kalboje atitinka konstrukcija *mul on* su adesyvo linksniu.

kalbų genityvo linksnį. Abiem linksniais išreiškiamas dalinis objektas arba neapibrėžtas kiekis, pavyzdžiui, liet. *aš suvalgiau duonos* ir estų *ma sõin leiba*. Abu linksniai taip pat vartojami su tam tikrais veiksmažodžiais, pavyzdžiui, *prašyti, laukti* ir t.t.: liet. *aš neturiu laiko* ir estų *mul ei ole aega*.

Dauguma lietuvių kalbos manipuliatyvinių konstrukcijų (įtraukiant ir kauzatyvus, ir kitus žodinius manipuliatyvus) sudaromos tik su datyvo linksnio, išskyrus *prašyti* ir *spausti*, kurių argumentų struktūrą veikia objektinė veiksmažodžių reikšmė. Latvių kalboje beveik visoms manipuliatyvinėms konstrukcijoms taip pat būdingas adresato žymėjimas datyvu, išskyrus *laist* ir *spiest*. Su šiais veiksmažodžiais gali būti vartojamas akuzatyvo linksnis, kuris būdingas ir pirminei tų predikatų vartosenai (pa)leidimo ir spaudimo reikšmėms. Visų lyvių kalbos manipuliatyvų adresatai taip pat žymimi datyvo linksnio, išskyrus *pallõ* ('prašyti'), kurio konstrukcijoms būdingas žymėjimas partityvu. Estų kalbos manipuliatyvų konstrukcijų argumentų struktūros įvairovė didžiausia. Su dauguma veiksmažodžių manipuliatyvinio poveikio gavėjas žymimas adesyvu, tam tikrose konstrukcijose atitinkančiu lyvių datyvą, tačiau su kauzatyviniais veiksmažodžiais *sundima* 'versti', *survestama* 'spausti', *panema* 'dėti' ir *tõukama* 'stumti' vartojamas partityvas, su *andma* 'duoti' – aliatyvas arba genityvas. Partityvo vartoseną tikriausiai lemia pirminių šių veiksmažodžių reikšmių tranzityvumas. *Andma* argumentų struktūra taip pat perkelta pagal pirminės reikšmės vartoseną ('duoti').

Pastebėtas ryšys tarp manipuliatyvu išreiškiamo valios poveikio ir sakinio komplementacijos. Faktityvuose ir stiprios valios žodinės manipuliacijos veiksmažodžių konstrukcijose siekiamas atlikti veiksmas dažniau žymimas bendratimi, o silpnesnė valios raiška susijusi su raiška komplementiniu nefinitiniu sakiniu. Latvių kalboje atskirtis tarp komplementacijos modelių akivaizdi – visuose perifrastiniuose kauzatyvuose siekiamas atlikti veiksmas gali būti žymimas tik bendratimi, o komplementiniai nefinitiniai sakiniai vartojami tik žodinės manipuliacijos konstrukcijose. Estų kalboje visiems faktityvams būdinga prisijungti *-ma* bendraties formas, o permissyvams ir kitiems manipuliatyvams būdingos *-da* bendratys. *-ma* bendraties (arba supyno) vartoseną siejama su modalinių veiksmažodžių sakiniais (Viitso 2003: 64) ir su mažesnio agentyvumo konstrukcijomis²⁵ (Viitso 2003: 104). Šios *-ma* bendraties funkcijos atitinka pastebėtą jų vartojimą faktityvuose, nes faktityvų semantinė grupė išskiriama pagal vieno sakinio veikėjo valios raišką, atimančią kito situacijos dalyvio agentyvumą. Lietuvių ir lyvių kalbose nepastebėta tokia aiški siekiamo atlikti veiksmo raiška semantiniu pagrindu. Pavyzdžiui, kauzatyvų vartoseną su komplementiniais finitinishiais sakiniais lietuvių kalboje pastebėta su faktityvais *priversti* ir *spausti*, o visose permissyvų konstrukcijose vartojama bendratis.

²⁵ Pavyzdžiui, savaiminius procesus nusakančios konstrukcijos su *saama* 'gauti (tapti)' + *-ma* bendratimi (pvz.: *Elu saab seal raske ole-ma* 'Gyvenimas ten bus sudėtingas') arba su *hakkama* 'pradėti' + *-ma* bendratimi (pvz.: *Isa hakkab vanaks jüü-ma* 'Tėvas sensta') (Viitso 2003: 104).

Išvados

Išanalizavus lietuvių, latvių, lyvių ir estų manipuliatyvinių ir kauzatyvinių konstrukcijų vartoseną tekstynuose galima daryti šias išvadas:

Visose lietuvių kalbos manipuliatyvinėse ir kauzatyvinėse konstrukcijose siekiamas atlikti veiksmas gali būti žymimas veiksmažodžio bendratimi, tačiau su *prašyti* dažniau vartojami finitiniai komplementiniai sakiniai. Su *įsakyti* ir *liepti* bei kauzatyvais *priversti* ir *spausti* vartojama ir bendratis, ir komplementiniai finitiniai sakiniai.

Manipuliatyvinio poveikio gavėjas visuose sakiniuose su lietuvių kalbos manipuliatyviniais veiksmažodžiais gali būti žymimas daiktavardžio datyvo linksniu, išskyrus (*pri*)*versti*, su kuriuo dažniausiai vartojamas akuzatyvas. Visiška išimtis – veiksmažodis *prašyti*, su kuriuo datyvas niekada nevartojamas, o adresatas žymimas akuzatyvo arba genityvo linksniais.

Visose latvių kalbos kauzatyvinėse ir kitose manipuliatyvinėse sintaksinėse konstrukcijose siekiamas atlikti veiksmas reiškiamas veiksmažodžio bendratimi, tačiau manipuliatyvuose su *lūgt* gali būti vartojami ir komplementiniai finitiniai sakiniai su jungtukais *lai* arba *ka*. Su *pavēlēt*, be bendraties, vartojami komplementiniai sakiniai su jungtuku *lai*.

Visoms latvių kalbos manipuliatyvinėms konstrukcijoms būdingas adresato žymėjimas datyvo linksniu. Su manipuliatyvu *lūgt* ir su kauzatyvais *laist* ir *spiest*, be datyvo, vartojamas ir akuzatyvas.

Lyvių kalbos manipuliatyvinės ir kauzatyvinės konstrukcijos sudaromos siekiamą atlikti veiksmą žymint bendratimi, tačiau kauzatyvai ir kitos manipuliatyvinės konstrukcijos su *pānda* ir kauzatyvai su *pīkstō* sudaromi ir su supynu. Manipuliatyvai su *pallō* sudaromi su bendratimi arba komplementiniu finitiniu sakiniu.

Visuose lyvių kalbos perifrastiniuose kauzatyvuose ir daugelyje kitų manipuliatyvinių konstrukcijų manipuliatyvinio poveikio adresatas žymimas datyvo linksniu. Išimtis – veiksmažodis *pallō*, kurio pagrindo manipuliatyvuose jis žymimas partityvu.

Daugumai estų kalbos žodinės manipuliacijos konstrukcijų būdingas siekiamo atlikti veiksmo žymėjimas *-da* bendratimi, tačiau su *kāskima* bei *paluma* vartojami ir komplementiniai finitiniai sakiniai. Išimtis – *kūsima* manipuliatyvai, kurio vienintelis pavartojimas rastas su komplementiniu finitiniu sakiniu. Daugeliui perifrastinių kauzatyvų būdingas siekiamo atlikti veiksmo žymėjimas *-ma* bendratimi. Konstrukcijoms su *survestama* be *-ma* bendraties būdingi ir komplementiniai finitiniai sakiniai, su *laskma* ir *lubama* – *-da* bendraties formos. Išimtis – kauzatyvai su *andma* ir *võimaldama*, kuriuose siekiamas atlikti veiksmas visada žymimas *-da* bendratimi.

Visoms estų kalbos žodinės manipuliacijos konstrukcijoms būdingas poveikio gavėjo žymėjimas adesyvo linksniu, tačiau konstrukcijose su *paluma* arba *kāskima* vartojamas ir partityvas. Kauzatyvinio poveikio gavėjo žymėjimas susijęs su faktityvine arba permissyvine veiksmažodžio

funkcija. Su faktityvais *panema*, *sundima*, *survestama* ir *tõukama* adresatas žymimas partityvo linksniu. Permisyvuose su *lubama*, *võimaldama* ir *laskma* leidimo gavėjas žymimas adesvyvu. Išskirtinės konstrukcijos su *andma* – jose leidimo gavėjas išreiškiamas aliatyvo arba genityvo linksniais.

Šiuolaikinėms lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalboms būdingi permisyvai su ‘duoti’ reikšmės veiksmažodžio pagrindu, nors latvių kalboje jie reti.

Faktityvinės reikšmės būdingos kauzatyvams, kurių pagrindo veiksmažodžio pagrindinė reikšmė nurodo tiesioginį fizinį poveikį objektui, pavyzdžiui lietuvių kalbos veiksmažodžiai *versti*, *spausti*, latvių *spiest* ‘spausti’, *likt* ‘dėti’, lyvių *pīkstō* ‘spausti’, estų *survestama* ‘spausti’ ir *tõukama* ‘stumti’.

Žodinės manipuliacijos ir permisyvų konstrukcijoms labiau būdinga siekiamo atlikti veiksmo raiška finitiniais komplementiniais sakiniais, o faktityvo reikšmės konstrukcijoms – raiška bendraties forma. Estų kalboje faktityvams būdinga siekiamo atlikti veiksmo raiška *-ma* bendratimi, o permisyvams bei kitiems manipuliatyvams *-da* bendratys.

Datyvo linksnis yra pagrindinis manipuliacijos poveikio gavėjo žymiklis lietuvių, latvių ir lyvių kalbose. Estų kalboje dažniausiai vartojamas datyvą atitinkantis adesyvas arba partityvas.

Šaltiniai

1. DLTk – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*, sud. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centras. Prieiga internete: <http://donelaitis.vdu.lt>.
2. EKLt – Huno Rätsep, *Eesti keele lihtlause tüübid*, Valgus: Tallinn, 1978.
3. ETY – Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar, *Eesti etimoloogiasõnaraamat*, Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2012. Prieiga internetu: <https://arhiiv.eki.ee/dict/ety/>.
4. LED – Wojciech Smoczyński, *Lithuanian Etymological Dictionary*, Berlin: Peter Lang, 2016.
5. NT1727 – *Naujas Testamentas Musû Pono Jezaus Kristaus/ ir Psalteras Dowido: Lietuviškay ir Wokiškay*, Karaliaučius: Eckart, 1727. Prieiga internetu: <http://seniejirastai.lki.lt/db.php?source=57>.
6. LVG – Ilze Auziņa, Ieva Breņķe, Juris Grigorjevs, Inese Indričāne, Baiba Ivulāne, Andra Kalnača, Linda Lauze, Ilze Lokmane, Dace Markus, Daina Nītiņa, Gunta Smiltnece, Baiba Valkovska, Anna Vulāne, *Latviešu valodas gramatika*, Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013.
7. LVK2022 – K. Levāne-Petrova, R. Darģis, K. Pokratniece, V. J. Lasmanis, *Līdzsvarotais mūsdienu latviešu valodas tekstu korpuss*, 2022. Prieiga internetu: <https://korpuss.lv/id/LVK2022>.
8. RK_K1998 – *Šventasis raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas*. Vertė Antanas Rubšys ir Česlovas Kavaliauskas. Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija, 1998. Prieiga internetu: <http://biblija.lt/index.aspx?cmp=toc>.
9. JT1685 – Ernst Glück, *Tas Jauns Testaments Muhfu KUNGA JESUS KRISTUS/ Jeb Deewa Swehtajs Wahrds/ Kas Pehz ta KUNGA JESUS KRISTUS Peedfimfchanas no teem Swehteem Preezas-Mahžitajeem un Apustuleem usrakstihts*, Rīga: Wilcken, 1685. Prieiga internetu: <https://senie.korpuss.lv/source.jsp?codificator=JT1685>.
10. ME IV – Kārlis Mīlenbahs, Jānis Endzelīns, *Latviešu valodas vārdnīca*, ketvirtas tomas, Rīga, 1923–1932.
11. NC 2021 – Kristina Koppel, Jelena Kallas, *Estonian National Corpus*, 2021. Prieiga internetu: <https://www.sketchengine.eu/estonian-national-corpus/>.

Literatūra

1. Aikhenvald, Alexandra Y. 2010, Transitivity in Tariana, in R. M. W. Dixon, Alexandra Y. Aikhenvald (ed.), *Changing Valency: Case Studies in Transitivity*, Cambridge: Cambridge University Press: 145–172.
2. Arkadiev, Peter, Jurgis Pakerys 2015, Lithuanian morphological causatives: A corpus-based study, in Axel Holvoet, Nicole Nau (ed.), *Valency, Argument Realization and Grammatical Relations in Baltic 2: Voice and Argument Structure in Baltic*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 39–97.
3. Comrie, Bernard 1989, *Language Universals and Linguistic Typology: Syntax and Morphology*, Chicago: University of Chicago Press.
4. De Sivers, Fanny 1970, Le datif en live, in Velta Rūķe-Draviņa (ed.), *Donum Balticum*, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 495–500.
5. Dixon, Robert M. W. 2000, A Typology of Causatives: Form, Syntax and Meaning, in Dixon, R. M. W. Dixon, Alexandra Y. Aikhenvald (eds.), *Changing Valency: Case Studies in Transitivity*, Cambridge: Cambridge University Press, 30–83.
6. Frawley, William 1992, *Linguistic Semantics*, New York: Routledge.
7. Gavelytė, Dovilė 2024, Lietuvių ir latvių kalbų manipuliatyvinės ir kauzatyvinės konstrukcijos Naujojo Testamento vertimuose (1685 m. ir 1727 m.), Bakalauro darbas.
8. Givón, Talmy 1990, Syntax: a functional-typological introduction, volume II, Amsterdam: John Benjamins.
9. Givón, Talmy 1993, English Grammar: A function-based introduction, Amsterdam: John Benjamins.
10. Givon 2015, Serial verbs and the mental reality of ‘event’, *The Diachrony of Grammar*, Oregon: John Benjamins Publishing Company, 555–576.
11. Gudavičienė, Eglė 2006, Direktyvai kaip ilokucinių aktų rūšis, *Lituanistica* 67(3), 60–68.
12. Heine, Bernd, Tania Kuteva 2002, *World Lexicon of Grammaticalization*, Cambridge: Cambridge University Press.
13. Holvoet, Axel 2016, Reflexive permissives and the middle voice, *Baltic Linguistics* 7, 9–52.
14. Holvoet, Axel 2020, *Valency, Argument Realization and Grammatical Relations in Baltic 5. The Middle Voice in Baltic*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
15. Holvoet, Axel 2021, Lithuanian intensive causatives and their history, *Baltic Linguistics* 11, 415–437.
16. Kulikov, Leonid 2001, Causatives, in Martin Hapselmath (ed.) et al., *Language Typology and Language Universals*, Boston: De Gruyter Mouton, 886–898.

17. Masica, Colin P. 1976, *Defining a linguistic area: South Asia*, Chicago: University of Chicago Press.
18. Nedjalkov, V. P., G. G. Silnitsky 1973, The typology of morphological and lexical causatives in Kiefer, F. (ed.), *Trends in Soviet Theoretical Linguistics*, Dordrecht: D. Reidel Publishing Co., 1–32.
19. Newman, John 1996, *Give: A cognitive linguistic study*, Berlin: Mouton de Gruyter.
20. Noonan, Michael 2007, Complementation, in Shopen, Timothy (ed.), *Language typology and syntactic description: Volume 2, Complex constructions*, 2nd edn. Cambridge: Cambridge University Press, 52–150.
21. Norvik, Miina, Jurgis Pakerys 2022, Periphrastic causative constructions in Livonian: An overview, in Helle Metslang, Miina Norvik, Andra Kalnača (ed.), *Insights into the Baltic and Finnic Languages: Contacts, Comparisons, and Change*, Berlin: Peter Lang Verlag, 257–288.
22. Park, Jeong-Woon 1994, *Morphological Causatives in Korean: Problems in Grammatical Polysemy and Constructional Relations*, Mokslo daktaro disertacija, University of California at Berkeley.
23. Pakerys, Jurgis 2016, On periphrastic causative constructions in Lithuanian and Latvian, in Axel Holvoet, Nicole Nau (ed.), *Valency, Argument Realization and Grammatical Relations in Baltic 3: Argument Realization in Baltic*, 427–458.
24. Pakerys, Jurgis 2017, Periphrastic Causative Constructions in 16th Century Latvian, *Baltu filologija* 26, 87–106.
25. Pakerys, Jurgis 2017, Old Prussian dāt ‘give’ in causative and hortative constructions, *Baltic Linguistics* 8, 115–141.
26. Pakerys, Jurgis 2018, Periphrastic causative constructions in Baltic. An overview, *Baltic Linguistics* 9, 111–139.
27. Saksena, Anuradha 1982, Contact in Causation, *Language* 58(4), 820–831.
28. Shibatani, Masayoshi 1976, The Grammar of Causative Constructions: A Conspectus, in Masayoshi Shibatani (ed.), *Syntax and Semantics 6: The Grammar of Causative Constructions*, New York: Academic Press, 1–40.
29. Shibatani, Masoyashi, Prashant Pardeshi 2002, The Causative Continuum, in Masoyashi Shibatani (ed.), *The Grammar of Causation and Interpersonal Manipulation*, John Benjamins Publishing Company, 85–126.
30. Stiebels, Barbara 2007, Towards a typology of complement control, *ZAS Papers in Linguistics* 47, 1–59.

31. Viitso, Tiit-Rein 2003, Structure of the Estonian language. Phonology, morphology and word formation, in: Ereht, Mati (ed.), *Estonian language. Linguistica Uralica Supplementary Series* 1. Tallinn: Estonian Academy Publishers, 9–92.

Santrauka

Darbe tiriamos kauzatyvinės ir kitos manipuliatyvinių veiksmažodžių konstrukcijos šiuolaikinėse lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose. Darbo tikslas – ištirti ir palyginti kauzatyvinių ir manipuliatyvinių konstrukcijų vartoseną morfosintaksės lygmeniu lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbose. Atliekant tyrimą tekstynuose buvo ieškota sintaksinių lietuvių kalbos konstrukcijų su manipuliatyviaisiais veiksmažodžiais *liepti, įsakyti, uždrausti, prašyti* bei kauzatyviniais veiksmažodžiais *leisti, versti, priversti, duoti, spausti*, latvių kalbos sintaksinių konstrukcijų su manipuliatyviaisiais veiksmažodžiais *pavēlēt, liegt, lūgt, likt* bei kauzatyviniais *ļaut, laist, likt, dot, spiest*, lyvių kalbos konstrukcijų su manipuliatyviniais veiksmažodžiais *kāskō, pānda, kīeldō, pallō* bei kauzatyviniais *laskō, andō, vēļō, pīkstō, pānda* ir estų kalbos manipuliatyvinių konstrukcijų su veiksmažodžiais *kāskima, keelama, küsima, paluma* bei kauzatyviniais *andma, laskma, lubama, panema, sundima, survestama, tõukama, võimaldama*. Konstrukcijos išskirtos pagal pagrindo veiksmažodį, aprašyta jų komplementacija ir funkcijos sakiniuose, atliktas lyginimas. Pastebėta, kad visų kalbų konstrukcijose dažniausia siekiama atlikti veiksmo raiška bendratimi. Lietuvių, latvių ir lyvių kalbose manipuliatyvinio poveikio gavėjas visada gali būti žymimas datyvo linksniu, išskyrus konstrukcijas su lietuvių *prašyti* ir lyvių *pallō* ‘prašyti’. Estų kalbos žodiniuose manipuliatyvuose ir permissyvuose poveikio gavėjas žymimas adesyvu, atitinkančiu kitų kalbų datyvą, o faktityvuose – partityvu, išskyrus konstrukcijas su *andma* ‘duoti’. Darbas gali būti aktualus lietuvių, latvių, lyvių ir estų kalbų morfosintaksės tyrėjams.

Summary

This MA thesis focuses on periphrastic manipulative and causative constructions in Lithuanian, Latvian, Livonian, and Estonian. The main aim is to analyze and compare the usage of these syntactic constructions in all four languages. The analysis was done by collecting samples of manipulative and causative constructions with the Lithuanian verbs *liepti*, *įsakyti*, *uždrausti*, *prašyti*, and *leisti*, *versti*, *priversti*, *duoti*, *spausti*, Latvian verbs *pavēlēt*, *liegt*, *lūgt*, *likt*, and *ļaut*, *laist*, *likt*, *dot*, *spiest*, Livonian verbs *kāskō*, *pānda*, *kīeldō*, *pallō*, and *laskō*, *andō*, *vēļō*, *pīkstō*, *pānda*, as well as Estonian verbs *käskima*, *keelama*, *küsimä*, *paluma*, and *andma*, *laskma*, *lubama*, *panema*, *sundima*, *survestama*, *tõukama*, *võimaldama*. The constructions were grouped by the above-mentioned verbs and were analyzed and compared by their functions and argument structure. The analysis showed that the caused event is usually marked by the infinitive in all four languages. The causee can be marked by the dative in all constructions in Lithuanian, Latvian, and Livonian, except for those based on Lithuanian *prašyti* ‘ask’ and Livonian *pallō* ‘ask’. The causee is marked by the adessive in Estonian manipulative and permissive constructions, and by the partitive form in factitive constructions, except for those based on *andma* ‘give’. This work could be of interest to the researchers working on morphosyntax of Lithuanian, Latvian, Livonian, and Estonian.